

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"ΤΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΠΑΛΑΤΙΑ ΤΗΣ ΙΒΗΡΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ:
ΟΙ ΚΗΠΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥΣ"**

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΑΡΑΜΠΙΑΤΖΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΡΑΣ

Αναπληρωτής Καθηγητής Εφαρμοσμένης Ανθοκομίας

ΑΡΤΑ 2011

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή

Τόπος, Ημερομηνία

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

2. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

3. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως θέμα της τους κήπους των Αραβικών Παλατιών της Ιβηρικής χερσονήσου. Η ιδέα να ασχοληθώ με το θέμα γεννήθηκε κατά τη διάρκεια των 6 μηνών που πέρασα στην Ανδαλουσία, συμμετέχοντας στο πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών ERASMUS. Κατά τη διάρκεια αυτών των 6 μηνών είχα την ευκαιρία να επισκεφτώ τα αντιπροσωπευτικότερα δείγματα αυτών των παλατιών, το παλάτι της Αλάμπρα στην Γρανάδα, και το παλάτι της Αλκαθάμπα στην Αλμερία. Αντί να περιγράψω τις προσωπικές μου εντυπώσεις από τις επισκέψεις αυτές, θα παραθέσω το εξής απόσπασμα από τον Ν. Καζαντζάκη, ο οποίος έκανε εκτενή αναφορά στην Αλάμπρα και την Γρανάδα στο βιβλίο του «Ταξιδεύοντας στην Ισπανία»:

«Απάνω από τη μεγάλη πόρτα της Αλάμπρας οι μουσουλμάνοι είχαν κρεμάσει ένα χέρι ανοιχτό που θύμιζε στους πιστούς τα πέντε μονοπάτια που οδηγούν στο Θεό: την πίστη, την ελεημοσύνη, την προσευχή, τη νηστεία και το προσκύνημα στη Μέκκα... Όταν δρασκέλισα το κατώφλι της Αλάμπρας κι έριξα αρπαχτικά τη ματιά στο θάμα που απλώνονταν μπροστά μου, ένιωσα ευτύς ανατριχιάζοντας: Όλα τούτα που συσπλίζουν μπροστά μου-λιγνές κολώνες, ανάλαφρα τόξα, ζόμπλια, χρώματα, αυλές, νερά- είναι ένα παιχνίδι της φαντασίας, θα φυσηξω και όλα θα σβήσουν.

Περνούσα από αίθουσα σε αίθουσα και μου φαίνονταν πως έμπαινα σ' ένα ανατολίτικο απίθανο παραμύθι κι άκουγα χίλιες και μια νύχτες τη Σεχαραζάδη, την ψυχή του ανθρώπου, να δηγάται. Κι όσο δηγόταν, ο θάνατος κρατίοταν και δεν έπεφτε απάνω της να της νεκρώσει το στόμα, γιατί λαχτάριζε κι αυτός ν' ακούσει τη συνέχεια. Άκουγα, άκουγα περπατώντας από κολώνα σε κολώνα, κι όλοι οι αιματηροί θρύλοι έπαιρναν, μέσα στο μαγνάδι της τέχνης, ένα συμβολικό αναίμαχτο νόημα... Ώρες γύριζα στο θρυλικό παλάτι γοητεμένος και δε μου κάνε καρδιά να φύγω. Γύριζα προσπαθώντας να ξεδιαλύνω καθαρά μέσα μου τις πηγές της χαράς μου. Σαν τους πιστούς μουσουλμάνους, ώρα πολλή καθούμενος μπροστά από τα σφιχταγκαλιασμένα αραβουργήματα, βρήκα πως τούτες τρεις είναι οι ανώτατες συγκινήσεις που μου έδινε η Αλάμπρα:

1. Η ταυτότητα της αρχιτεκτονικής και της μουσικής. Την ταυτότητα τούτη την είχα μαντέψει στο τζαμί της Κόρδοβας και στο Αλκαθάρ της Σεβίλλιας, μα εδώ μου φανερώθηκε στην πιο φανερή γοητευτική μορφή.

Η ολόστερνη ανώτατη προσπάθεια της αραβίτικης αρχιτεκτονικής είναι: να νικήσει κάθε υλικόν όγκο. Οι τοίχοι, όσο είναι δυνατό, εξαφανίζονται, γίνονται λιγνές κολώνες και τόξα, ή σκαλίζονται και ξομπλιάζονται σαν ανατολίτικα ταπέτα. Αλαφράνουν από το βάρος. Οι κολώνες όλο και λιγνεύουν, χαμηλώνουν, τα τόξα κυματίζουν αγέρινα, τα στολίδια γίνονται γεωμετρικά κι αφηρημένα σαν ιδέες. Ένα θέμα δίνεται, και το θέμα αυτό αντιλαλεί με μαθηματικήν ακρίβεια και με φανταστικό πλούτο έως το άπειρο. Οι Άραβες μουσουργοί-αρχιτέκτονες γιομώνουν το διάστημα με φώς, αγέρα και χρώμα. Ένας είναι ο σκοπός τους ο παράτολμος: να νικήσουν την ύλη. Να της αφαιρέσουν όλο το δυσκίνητο βαρύ της περιεχόμενο, να της αφήσουν μονάχα το πνευματικό περίγραμμα.

Εδώ η Αλάμπρα ολοφάνερα νογάζ πως ενώνονται κι αναβρύζουν, μουσική κι αρχιτεκτονική, από την ίδια πηγή: τα Μαθηματικά. Ένας ανατολίτικος σκοπός, μονότονος, γοητευτικός, με τις ίδιες πάντα πλούσιες ρίμες, ένας γλυκότατος σιγάλινος αμανές, όλο πάθος, τέτοιος ο κυματισμός που αργά, μυστικά, παίρνει ο στοχασμός σου, ατενίζοντας πολλή ώρα την Αλάμπρα.

2. Η δεύτερη ανώτατη συγκίνηση που γεννά η Αλάμπρα είναι: η βαθιά συγγένεια Γεωμετρίας και Μεταφυσικής.

Ποτέ δεν ένιωσα, όσον εδώ στην Αλάμπρα, τόσο βαθιά τους δύο αγαπημένους μου μεγάλους μυστικούς: το Σπινόζα και τον Ιγνάτιο Λογιόλα. Εδώ για πρώτη φορά είδα χειροπιαστά πως μια μεταφυσική ιδέα είναι μπορετό να διατυπωθεί όχι πια με ρομαντικές παρομοιώσεις κι ιδεαλιστικές αοριστίες, παρά με τα Μαθηματικά και τη Γεωμετρία.

3. Η Τρίτη συγκίνηση που γεννά η Αλάμπρα είναι η ερωτικά υποβολή. Αυτή έρχεται βέβαια στον επιπόλαιο προσκυνητή της Αλάμπρας πρώτη και μόνη. Η συγκίνηση στους πιότερους σούρνεται σ' ένα χαμηλό επίπεδο έρωτα και τραγωδίας και τροφοδοτείται από ρομαντικές εξάψεις ή από πρόχειρες ιστορικές σοφίες.

Όταν πέρασα το κατώφλι της Αλάμπρας και βγήκα όζω στον ήλιο, τρόμαξα. Σα να βγήκα απότομα από ένα θαυμαστό κόσμο σε άλλο θαυμαστό κόσμο. Κανένα κατώφλι στη γης δε χωρίζει τόσο απότομα δυο κόσμους τόσο διαφορετικούς. Ποιος είναι ο αληθινός? Που είναι το παραμύθι, που η αληθινή ζωή? Και πως μπορείς να συνδυάσεις τον τραχύν αγώνα της καθημερινής ζωής με την ανένδοτη μέσα στο κεφάλι, αόρατη, πέρα από την ανάγκη θεωρία?

Κάτω από την πολιτεία, η Αλάμπρα φαίνεται ό,τι πραγματικά είναι: ένα φρούριο δυνατό. Κάστρο τραχύ, χτισμένο για πολεμικούς σκοπούς, οι τοίχοι του έχουν δύο μέτρα πάχος, οι πολεμίστρες τους είναι γιομάτες σιδερόφραχτους αγωνιστές, τα υπόγεια όλο αρματωσιές κι οι σταύλοι γιομάτοι αλόγατα. Κι από μέσα, απάνω σε μια λεπτή επιδερμίδα

*του παχύσαρκου κάστρου, ξετυλίγονται, χωρίς καθόλου ν' αδυνατίζουν τους τοίχους, όλα τα
ερωτικά, νοητικά, γιομάτα ηδονή παιχνίδια του ανθρώπου.*

Τέτοια, σαν το φρούριο της Αλάμπρας, να μπορούσε να 'ταν κι η ψυχή μας»

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την Βιολέττα Δουμτσή και τον Σταμάτη Θελούδη για την πολύτιμη βοήθειά τους στην μετάφραση κειμένων από την Ισπανική γλώσσα, από τους επίσημους Οδηγούς των Παλατιών της Αλάμπρα και της Αλκαθάμπα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1 ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ	3
1.1. Η κηποτεχνία στους ιστορικούς χρόνους	3
1.2. Κηποτεχνικοί ρυθμοί	5
1.3. Ύφος κήπων	7
1.4. Άρδευση	8
1.4.1 Συστήματα Άρδευσης.....	8
1.4.2 Χρήση του νερού στον κήπο	8
1.5. Σημασία φυτεμένων δωματίων και αυλών	9
1.5.1 Ιστορική αναδρομή.....	9
1.5.2 Κατασκευαστικές λεπτομέρειες	10
2 ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΙΒΗΡΙΚΗ	11
2.1. Ισλάμ και επέκταση στην Ιβηρική.....	11
2.2. Σημαντικότερες πόλεις και κάστρα	14
2.2.1 Αλάμπρα, Γρανάδα.....	14
2.2.2 Αλκάθαρ ντε Σεγκόβια	15
2.2.3 Αλκαθάμπα ντε Βαδαχόθ	15
2.2.4 Καστίγιο ντε Σάντα Μπάρμπαρα, Αλικάντε	15
2.3. Συνεισφορά Ισλάμ στις τέχνες, τις επιστήμες και τον πολιτισμό.....	16
3 ΑΡΑΒΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ.....	19
3.1. Δομή κήπου	19
3.2. Κήπος και Παράδεισος.....	20
3.2.1 Συσχέτιση του Ισλαμικού Κήπου με τον Παράδεισο	20
3.2.2 Ο ρόλος νερού στον Ισλαμικό κήπο	21
3.2.3 Νερό και ισλαμική νομοθεσία	22
3.3. Διάταξη Ισλαμικού κήπου	23
3.4. Χαρακτηριστικά Ισλαμικών κήπων.....	24
3.5. Διακοσμητικά μοτίβα	25
4 ΚΑΣΤΡΟ ΑΛΑΜΠΡΑΣ	26
4.1. Ιστορική εξέλιξη Αλάμπρας	26
4.2. Θέση, Διάταξη και Πύλες εισόδου	29
4.3. Βασιλικό σύμπλεγμα	30
4.3.1 Μορφή-ύφος δωματίων	31

4.3.2 Διακόσμηση	32
4.4. Αίθουσες	33
4.5. Αίθρια	34
4.5.1 Αίθριο των Μυρτών	35
4.5.2 Αίθριο των Λεόντων	36
4.5.3 Αίθριο της Νταράχα	38
4.6. Άλλα αξιοθέατα	39
4.7. Νερό και Αλάμπρα	39
4.8. Χενεραλίφε	41
4.9. Κηποτεχνία Αλάμπρας	44
5 ΚΑΣΤΡΟ ΑΛΚΑΘΑΜΠΑ ΤΗΣ ΑΛΜΕΡΙΑΣ	46
5.1.1 Περιγραφή Αλκαθάμπα	47
5.1.2 Κήποι Αλκαθάμπα	49
6 ΕΠΙΛΟΓΗ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	53
6.1. Κυριότερες κατηγορίες	53
6.2. Παράγοντες, χαρακτηριστικά και κριτήρια επιλογής	54
6.2.1 Παράγοντες που λαμβάνουμε υπόψη για το σωστό σχεδιασμό και κατασκευή ενός κήπου	54
6.2.2 Κριτήρια επιλογής φυτικού υλικού	56
6.3. Σταχυολόγηση φυτικού υλικού από την Αλάμπρα και την Αλκαθάμπα	58
6.3.1 Σύγκριση κλίματος Ισπανίας και Ελλάδας	58
6.3.2 Επιλογή φυτικού υλικού από αραβικά κάστρα	60
6.4. Ανάλυση φυτικού υλικού	61
6.4.1 Αειθαλείς θάμνοι:	61
6.4.2 Αειθαλή αναρριχώμενα:	64
6.4.3 Αειθαλή Δέντρα:	64
6.4.4 Κωνοφόρα:	65
6.4.5 Φοινικοειδή:	66
6.4.6 Φυλλοβόλοι Θάμνοι:	67
6.4.7 Φυλλοβόλα δέντρα:	68
6.4.8 Φυλλοβόλα αναρριχώμενα:	69
6.4.9 Ποώδη:	70
ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όσο η Ευρώπη πάλευε για να ξανακερδίσει τον πολιτισμό που χάθηκε, μετά την παρακμή της Ρώμης, η Ισπανία και η Πορτογαλία απολάμβαναν τον πλούτο και την σταθερότητα που τους πρόσφερε η Αραβική κυριαρχία. Στις πολυτελείς επαύλεις που κατασκευάστηκαν την εποχή εκείνη η επίδραση ήταν εμφανής με κυριότερα παραδείγματα την Αλάμπρα (Alhambra) και τον κήπο της Χενεραλίφε (Generalife) της Γρανάδα, τους «κήπους του νησιού» (jardine de la isla) στο Αράνχουέζ (Aranjuez), όπως και άλλα.

Η αραβική εθνότητα ξεχύθηκε στις περιοχές βορείως της μεσόγειου την εποχή των μεγάλων κατακτήσεων. Η Ισπανία κατακτήθηκε από το 711 μέχρι το 714 και μερικά εξαραβίσθηκε. Όπως και αλλού, πολλοί από τους αυτόχθονες δέχτηκαν το Ισλάμ και προσκολλήθηκαν στον αραβισμό. Η χριστιανική “επανάκτηση” (“reconquista”), που είχε σημαντικές επιτυχίες μετά τον 11ο αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα την ενσωμάτωση πολλών αραβόφωνων από τα χριστιανικά κράτη. Με την πτώση του τελευταίου μουσουλμανικού κράτους, του βασιλείου της Γρανάδας το 1492, η αραβική γλώσσά έπεσε σε ανυποληψία μεταξύ των μουσουλμάνων που έμειναν στην Ισπανία (Rodinson, 1980).

Στη Γρανάδα οι Μαυριτανοί οικοδόμησαν ένα φρούριο επάνω στα ερείπια του Αλκαθάμπα, ενός αρχαίου οχυρού. Ενίσχυσαν το οχυρό με υψηλά τείχη, πύργους και επάλξεις. Αποκαλούσαν τη νέα τους ακρόπολη Αλ Καλ’α αλ Χάμπρα, που σημαίνει “κόκκινο φρούριο”. Η αραβική ονομασία προήλθε ίσως από το χρώμα των ψημένων στον ήλιο τούβλων που χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή του εξωτερικού τείχους. Αργότερα οι Ισπανοί συντόμεψαν την ονομασία σε Αλάμπρα.

Η Αλάμπρα ήταν μια στρατιωτική βάση, με γραφεία, κατοικίες, καταστήματα, τεμένη, βασιλικό νομισματοκοπείο, φρουρά, φυλακή, δημόσια λουτρά και νοσοκομείο. Αλλά κατά το 13ο και 14ο αιώνα, προπάντων κατά τη βασιλεία του Γιουσούφ του Α’, εξελίχθηκε σε ένα υπέροχο ανάκτορο. Προστέθηκαν κίονες, αντίδες και αίθουσες με εξαιρετικές διακοσμήσεις.

Οι Μαυριτανοί αρχιτέκτονες κατασκεύασαν υπέροχες ηλιόλουστες αυλές, που τις περιέβαλαν σκιερές στοές και εξώστες. Οι κήποι, με τους πίδακες και τα φυτά τους, έκαναν το ανάκτορο να δείχνει ανάλαφρο, δροσερό και ευωδιαστό. Η όμορφη αυλή με τις μυρτιές σκιάζεται από τον Πύργο της Κόμης, που υψώνεται επάνω από την Αίθουσα των

Πρεσβευτών. Ο βασιλέας Γιουσούφ υποδεχόταν τους ξένους επισκέπτες σ' αυτήν τη μεγάλη αίθουσα υποδοχής. (πηγή web:Τα 7 θαύματα του μεσαιωνικού κόσμου)

Η διάρθρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η εξής: Στο 1ο Κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στην Κηποτεχνία και στην ιστορία των κήπων στους ιστορικούς χρόνους, αναλύονται οι κηποτεχνικοί ρυθμοί και το ύφος των κήπων, και γίνεται μια συνοπτική αναφορά στην σημασία που δίνεται διαχρονικά στα φυτεμένα δωμάτια και δώματα.

Στο 2ο Κεφάλαιο παρατίθεται η πορεία των Μαυριτανών Αράβων στην Ιβηρική χερσόνησο, οι σημαντικότερες πόλεις-κάτσα τους, καθώς και η συνεισφορά τους στον πολιτισμό της Ιβηρικής.

Στο 3ο Κεφάλαιο αναλύεται η δομή ενός τυπικού Αραβικού κήπου, η διάταξη και τα χαρακτηριστικά του, η συσχέτισή του με τον μουσουλμανικό Παράδεισο και ο ρόλος που έχει το νερό σε αυτόν.

Στο 4ο Κεφάλαιο εξετάζεται το χαρακτηριστικότερο και πλέον εκθαμβωτικό παράδειγμα Αραβικού κάστρου στην Ιβηρική: Η Αλάμπρα της Γρανάδας. Γίνεται αναφορά στις φάσεις που πέρασε η κατασκευή της, τη διάταξή της και την εξέλιξή του συγκροτήματος διαμέσου των αιώνων. Ακόμα, παρουσιάζονται χαρακτηριστικές αίθουσες και αίθριά του συγκροτήματος, και γίνεται μνεία στον ρόλο και τη σημασία του νερού τόσο στην αισθητική του χώρου όσο και στην διατήρησή του. Ξεχωριστά εξετάζεται το Παλάτι και ο Κήπος της Χενεραλίφε, ενώ σε κάθε μέρος ξεχωριστά επισημαίνεται το φυτικό υλικό που χρησιμοποιείται στους κήπους.

Αντίστοιχη αναφορά γίνεται στο 5ο Κεφάλαιο και για το Κάστρο της Αλκαθάμπα στην Αλμερία. Περιγράφεται το κτιριακό συγκρότημα και οι κήποι του, ενώ, όπως και για την Αλάμπρα, το κείμενο εμπλουτίζεται από φωτογραφίες που λήφθηκαν από τον γράφοντα κατά τη διάρκεια των επισκέψεών του.

Στο τελευταίο Κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται μια σταχυολόγηση του φυτικού υλικού των κήπων της Αλάμπρα και της Αλκαθάμπα, ως προς τη χρησιμότητα που θα είχε για χρήση σε έναν ελληνικό κήπο. Για το λόγο αυτό αναφέρονται τα κριτήρια επιλογής φυτικού υλικού, οι παράγοντες που επηρεάζουν αυτή την επιλογή, τα χαρακτηριστικά των χρησιμοποιούμενων φυτών. Τέλος, επιλέγονται συγκεκριμένα φυτά που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ή χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα και αναλύονται οι ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά τους.

1 ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ

Το πράσινο χωρίζεται σε 3 κατηγορίες (αστικό, ιδιωτικό, περιαστικό πράσινο) ανάλογα με την έκταση που καταλαμβάνει. Ως αστικό πράσινο χαρακτηρίζονται όλες οι μορφές του κοινοχρήστου πρασίνου των πόλεων όπως πάρκα, δρόμοι κ.α. Ως ιδιωτικό πράσινο χαρακτηρίζεται το πράσινο των ιδιωτικών χώρων, δηλαδή οι ιδιωτικοί κήποι. Με τον όρο περιαστικό πράσινο αναφέρεται η φυτική μάζα που περιβάλλει τις πόλεις και τους οικισμούς με τη μορφή πράσινης ζώνης.

Κήπος, ονομάζεται η τέχνη της τροποποίησης, των χαρακτηριστικών ενός εδάφους, με την εγκατάσταση σε αυτό χλοοταπής, καλλωπιστικών δέντρων και θάμνων, σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σχέδιο και με τελικό σκοπό την επίτευξη ενός αισθητικού αποτελέσματος. Η διαδικασία αυτή είναι αρχαιότατη και συνδέεται, από άποψη προέλευσης, με παραδόσεις και έθιμα τόσο αγροτικού όσο και οικιακού χαρακτήρα. Αντίστοιχα, **κηποτεχνία** είναι η τέχνη της τροποποίησης των φυσικών χαρακτηριστικών ενός τοπίου, της διαρρύθμισης του με διάφορες κατασκευές, χρήσιμες ή διακοσμητικές, της καλλιέργειας του εδάφους και εγκατάστασης χλοοταπής, καλλωπιστικών δέντρων-θάμνων, παρτεριών, σύμφωνα με ένα μελετημένο σχέδιο. Το τελικό αποτέλεσμα ικανοποιεί σκοπούς όπως είναι η χρησιμότητα, η λειτουργικότητα, η αναψυχή και η διακόσμηση.

Αρχιτεκτονική Τοπίου είναι η επιστήμη που σχετίζεται πιο πολύ με τον σχεδιασμό στο τοπίο σε έργα μεγάλης κλίμακας, ενώ εύκολα επικεντρώνεται σε έργα μικρότερης έκτασης τα οποία σίγουρα αποτελούν σημείο επιστημονικής έλξης και έρευνας, ώστε να τους αποδοθεί το μέγιστο δυνατό και άρτιο αποτέλεσμα.

1.1.Η κηποτεχνία στους ιστορικούς χρόνους

Οι αρχαίοι μεγάλοι πολιτισμοί της Εγγύς Ανατολής ανέπτυξαν αυτή την τέχνη σε υψηλά επίπεδα εκλεπτυσμένης τελειότητας. Ονομαστοί ήταν οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας, που θεωρείται ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου και αποτελεί την, γενέτειρα της σημερινής υδροπονίας. Επίσης, χαρακτηριστικοί ήταν οι περσικοί παράδεισοι, μεγάλα πάρκα ελεύθερα ακόμη και στο κυνήγι, καθώς και οι Αιγυπτιακοί βασιλικοί κήποι. Η παράδοση της Ανατολής συνεχίζεται κατά την ελληνιστική περίοδο, μεταβάλλοντας όμως κατά την πάροδο των χρόνων το ύφος της έκφρασής της. Φτάνουμε στον ισλαμικό πολιτισμό, με τους πολυτελείς κήπους των Αράβων Χαλιφών και

Οθωμανών σουλτάνων. Ο πολιτισμός αυτός έδωσε ακόμα και στην Ευρώπη πολύτιμα δείγματα, με τους αραβικούς κήπους της Σικελίας και τους ονομαστούς κήπους της Γρανάδας και της Σεβίλλης στην Ισπανία.

Η Ελλάδα χρησιμοποίησε τους κήπους για να διακοσμήσει κυρίως τους χώρους γύρω απ τα δημόσια κτήρια ή τεμένη ιερών. Συνηθίζονταν όμως και οι ιδιωτικοί κήποι και τα δημόσια πάρκα να είναι σχεδιασμένα με φυσιοκρατικά κριτήρια και στολισμένα με ρόδωνες, λίμνες, λεύκες και κυπαρίσσια. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι υπήρχαν μυστικές σχέσεις μεταξύ του φυτικού κόσμου και των θεών ή ηρώων. Έτσι είχε δημιουργηθεί γύρω από το πράσινο μια ατμόσφαιρα θεϊκής προστασίας, την οποία την συμπλήρωναν μια σειρά απο αυστηρούς νόμους.

Στην αρχαία Ρώμη, η τέχνη της διαμόρφωσης των κήπων απέκτησε μεγάλη διάδοση και σπουδαιότητα. Εδώ η τέχνη της δημιουργίας κήπων φεύγει από τις μεγάλες δημόσιες αυλές, παλάτια και πάρκα και μπαίνει και σε οικιακή βάση. Εδώ λοιπόν στο περιβάλλον της αρχαίας Ρώμης συναντάμε για πρώτη φορά οικιακούς κήπους. Άλλοι, μεγάλοι, γεμάτοι χλιδή και δόξα που ανήκαν σε Ρωμαίους συγκλητικούς και στρατιωτικούς, με πέτρινες αυλές, σιντριβάνια και άλλες, περίπλοκες πανάκριβες κατασκευές καθώς και πλήθος σπάνιων και μακρινών φυτών που είχαν φέρει από τις εκστρατείες τους και άλλοι φτωχοί απλοί οικιακοί λαχανόκηποι. Όλοι όμως σιγά σιγά λάμβαναν προοδευτικά μια αρχιτεκτονική διαμόρφωση, η οποία θα παραμείνει το σταθερό χαρακτηριστικό των κήπων, μέσα στην μακρόχρονη ιστορία του ως σήμερα.

Στον μεσαίωνα, η κηποτεχνία παρακμάζει. Την συναντάμε περιορισμένη στους στενόχωρους μοναστηριακούς περίβολους, για να ξανανθίσει βραδύτατα κατά την γοτθική εποχή. Οι φιλολογικές περιγραφές, μαζί με την μικρογραφία και την ζωγραφική, δείχνουν τον γοτθικό κήπο κλεισμένο μέσα σε τοίχους, όπως τα περιφράγματα των μοναστηριών, με μια κρήνη στο κέντρο, περιτριγυρισμένη από μικρές δεντροστοιχίες, παρτέρια ανθέων και οπωροφόρα δέντρα. Έτσι, οι κήποι αποτελούν ένα μικρό, ανθισμένο και οικείο κόσμο, ο οποίος, μέσα στην στενότητα των ορίων του, καθρεφτίζει την κλειστή φεουδαρχική κοινωνία.

Η Αναγέννηση ανανεώνει την κηποτεχνία και την οδηγεί, αρχικά στην Ιταλία και μετέπειτα σε όλη την Ευρώπη, σε ένα επίπεδο μεγάλης λαμπρότητας. Βασισμένοι πάνω σε μια αντίληψη αυστηρά αρχιτεκτονική, με την γεωμετρία των σχεδίων, την συμμετρία γύρω απ τους κύριους οπτικούς άξονες και την αξιολόγηση των συντελεστών της προοπτικής, εκμεταλλεύονται την φύση του εδάφους, που συχνά είναι ανώμαλο, και με την χρήση αειθαλών δέντρων και θάμνων φτάνουν σε συνθέσεις εξαιρετικής κομψότητας.

Στην Μεγάλη Βρετανία στα τέλη του 17ου αιώνα γεννιέται ο ρομαντικός κήπος που χαρακτηρίζεται και ως σήμερα σαν αγγλικός. Οι κήποι αυτοί είναι εμπνευσμένοι από το ιδανικό της επιστροφής στην απλότητα και την αυθεντικότητα της φύσης. Θα εξαπλωθεί και θα εξελιχθεί στην Ευρώπη μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα σε μορφές τεχνητής λεπτότητας του κήπου, που προμελετημένα προκαλούν στον επισκέπτη μια σειρά απρόβλεπτων εντυπώσεων. Τέτοιες εντυπώσεις δημιουργούνται με την χάραξη ελικοειδών διαδρόμων με επιμελημένους χλοοτάπητες, δασύλια, τεχνητά ερείπια, απομιμήσεις αρχαίων γλυπτών, λίμνες και σπήλαια.

1.2.Κηποτεχνικοί ρυθμοί

Ιταλικός ρυθμός κήπων: Η αναγέννηση έφερε και την ανανέωση και εξέλιξη της κηποτεχνίας, αρχικά στην Ιταλία, αργότερα στη Γαλλία και στη συνέχεια στην υπόλοιπη Ευρώπη. Κύρια στοιχεία των κήπων αυτών είναι οι αναβαθμίδες και οι σκάλες που συνδέουν τα διάφορα επίπεδα καθώς και ένας κύριος δρόμος που συνδέει όλα τα στοιχεία αυτά. Ακόμα χρησιμοποιούνταν αγάλματα και αρχιτεκτονήματα. Οι απότομες πλαγιές διαμορφώθηκαν με βεράντες, επίπεδα, με τοίχους αντιστήριξης και εκατοντάδες σκαλοπάτια και ράμπες. Το νερό κατευθυνόταν από το υψηλότερο σημείο κατά μήκος των κήπων με τη μορφή καταρρακτών, πηγών, εκτοξευτήρων και τεχνιτών δεξαμενών. Η αφθονία του νερού σε συνδυασμό με τη σκιά έδινε ένα αίσθημα δροσιάς στο θερμό κλίμα της περιοχής. Γενικά, η κηποτεχνική διαρρύθμιση είναι αυστηρά γεωμετρική, με συμμετρική διάταξη των διακοσμητικών στοιχείων. Οι αειθαλείς θάμνοι (πυξάρια) και τα αειθαλή δέντρα (ταξοί, κυπαρίσσια, κουκουναριές κτλ) αλλά και πλατύφυλλα (αριές, ελιές, βαγιές κτλ), είναι συχνά ψαλιδιζόμενα και χρησιμοποιούνται σε μεγάλη κλίμακα για να διαμορφώσουν χαμηλά ή ψηλά πράσινα πλαίσια, κανονικά σχήματα, ζωντανούς τοίχους, δέντροστοιχίες, ενώ τα κλιμακοστάσια, ταράτσες, αγάλματα, γλάστρες και αλλά καλλιτεχνήματα από μάρμαρο έχουν καθορισμένη αισθητική και λειτουργική αποστολή και μαζί με τους τεχνητούς καταρράκτες, τις κρήνες, τις λίμνες και τις σπηλιές, συμμετέχουν στην αρμονική ενότητα των συνθέσεων.

Γαλλικός ρυθμός κήπων: Οι κήποι της Γαλλίας έφτασαν στο απόγειο τους το 17ο αιώνα και διαμόρφωσαν και τις τάσεις της κηποτεχνίας στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ο Γαλλικός κήπος έγινε γνωστός κυρίως για τα παρτέρια του, δηλαδή για τα σχέδια επί του εδάφους που επιτυγχάνονταν με χαμηλά κλαδεμένα φυτά, άνθη και χρωματιστό χαλίκι. Κυρίαρχο στοιχείο των κήπων αυτών είναι τα τεχνητά κανάλια, οι τάφροι και τα μεγάλα

σώματα νερού που η διαμόρφωση τους βασίζεται στη μεγάλη συμμετρία. Επιπλέον, σ' αυτούς τους κήπους επικρατούν ψαλλιδιζόμενες δεντροστοιχίες, περίτεχνα σαν πλεκτές δαντέλες παρτέρια, λίμνες με ακίνητες, σαν καθρέπτες, επιφάνειες νερού, μεγάλα κλιμακοστάσια και φυτικοί λαβύρινθοι.

Αγγλοκινεζικός ρυθμός: Ο αγγλικοί κήποι κατάργησαν τις ευθείες, τις δεντροστοιχίες, τα γεωμετρικά παρτέρια και την αλλοίωση της μορφής των φυτών με τα ψαλλιδίσματα, διαρρύθμισαν τις γραμμές του τοπίου με ομαλοποίηση των καμπύλων, χάραξαν μονοπάτια, δημιούργησαν μικρά ποτάμια με ομαλές όχθες και ελικοειδή διαδρομή, διαμόρφωσαν μεγάλους ακανόνιστους χλοοτάπητες που τους πλαισίωναν σε φυσική διάταξη, συστάδες και ομάδες δέντρων, θάμνων, οι οποίες έδεναν το εξειδικευμένο τοπίο με το τριγύρω φυσικό. Εκείνη την εποχή η κηποτεχνία επηρεάστηκε από την Άπω Ανατολή. Έτσι, λίγο μετά τα μέσα του 18ου αιώνα δημιουργήθηκε ο αγγλοκινεζικός κήπος, με βάση τις αρχές των παλιών αυτοκρατορικών κήπων της Κίνας όπου κυριαρχούσε η προσπάθεια αναδημιουργίας των φυσικών κινεζικών τοπίων, ενώ έλειπαν τελείως οι συμμετρικές δεντροστοιχίες.

Ιαπωνία. Η αρχική μορφή των κήπων της Ιαπωνίας ήταν απλόχωρη χαλικοστρωμένη αυλή για ιεροτελεστίες, η οποία σταδιακά μεταμορφώνεται με την εισαγωγή πρωταρχικών στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος (νερό, βράχοι και δέντρα), για να ακολουθήσουν μικροί λόφοι, νησιά και γέφυρες, ενώ οι κινέζικη επιρροή γίνεται φανερή με τη χρήση φυσικών υλικών και τη συμμετρία σε μνημειακά συγκροτήματα και το σχεδιασμό πόλεων. Πρώτα έδιναν μεγάλη σημασία στα αρχιτεκτονικά στοιχεία του κήπου και μετά διάλεγαν τα φυτά έτσι ώστε να ταιριάζουν στην γενικότερη προσπάθεια αντιγραφής της φύσης χωρίς να χάνουν την συμβολική τους έννοια π.χ. τα αειθαλή δέντρα συμβολίζουν την μακροζωία. Στην Ιαπωνία αρχίζει να αναπτύσσεται η τέχνη του μπονζάι που είναι η δημιουργία μιας ψαλλιδιζόμενης μινιατούρας δέντρου.

Κίνα. Η αρχιτεκτονική τοπίου στην Κίνα υπάρχει από το 2600 π.Χ. αλλά οι δυναστείες των Τανκ (618-906 μ.Χ.) και Σούνγκ, Γουαν και Μινγκ (1368-1644) την απογείωσαν. Οι κινέζικοι κήποι αποτελούν απομίμηση του φυσικού τοπίου που κάθε δέντρο ή φυτό έχει μια μυστική σημασία. Έτσι το άνθος της ροδακινιάς συμβολίζει την άνοιξη, ο λωτός το καλοκαίρι, το χρυσάνθεμο το φθινόπωρο και ο νάρκισσος το χειμώνα. Πάνω από όλα ο κινέζικος κήπος ήταν ένας χώρος για την καθημερινή ζωή και για λατρεία της φύσης, όπου οι αλλαγές του τοπίου σήμαιναν και αντίστοιχες ψυχολογικές αλλαγές στον παρατηρητή. Επιπλέον οι κήποι της Κίνας δεν ενθάρρυναν καθόλου την

δραστηριότητα των ανθρώπων μέσα σε αυτούς, αλλά αντίθετα γινόταν αντιληπτοί όταν ο επισκέπτης καθόταν ή στεκόταν για να τους θαυμάσει.

Ηνωμένες πολιτείες Αμερικής. Ο ρομαντικός ασύμμετρος κήπος του αγγλικού τοπίου μεταφέρθηκε στην ανατολική ακτή των ΗΠΑ. Ο γνωστότερος κήπος της Αμερικής είναι το Σέντραλ Παρκ, στη Νέα Υόρκη, που αποτελεί ένα τεχνητό πάρκο. Ο σχεδιαστής του Α. Τ. Νταουνινγκ έδωσε στο πάρκο τη φυσική μορφή του τοπίου. Οι κήποι της Καλιφόρνια δεν ακολούθησαν κάποιο ιδιαίτερο ρυθμό αλλά δανειζόταν στοιχεία από τους ισλαμικούς, ισπανικούς και ανατολίτικους κήπους και τα προσαρμόζαν στο συγκεκριμένο τοπίο για συγκεκριμένες ανάγκες.

1.3. Ύφος κήπων

Εποχιακός κήπος. Ο εποχιακός κήπος δημιουργείται για να καλύψει τις ανάγκες του ιδιοκτήτη για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι κήποι αυτοί ανθίζουν κυρίως την άνοιξη έως το καλοκαίρι. Η φύτευση των εποχιακών κήπων γίνεται με μονοετή ή ετήσια φυτά όπως η ντάλιες, κατιφέδες, σάλβιες, χρυσάνθεμα κ.τ.λ. δημιουργώντας μια πανδαισία χρωμάτων προσελκύοντας το βλέμμα των επισκεπτών.

Ρομαντικός κήπος. Ο ρομαντικός κήπος δημιουργείται για να δώσει την αίσθηση μιας ήρεμης, ήσυχης και ρομαντικής γωνιάς σε ένα κήπο. Τα στοιχεία που συνθέτουν τους κήπους αυτούς είναι χλοοτάπητες πλαισιωμένοι από μονοπάτια με φυσική γκρι πέτρα, πολύχρωμοι ανθώνες και διαδρομές κάτω από πέργκολες με αναρριχώμενα. Επιπλέον τα φαρδιά μονοπάτια, τα μπαλκόνια, τα στριφογυριστά σκαλοπάτια, μια λιμνούλα και πέτρινα γλυπτά δίνουν την αίσθηση μεγαλείου. Μερικά φυτά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι αναρριχώμενες τριανταφυλλίες ή γλυτσίνες που τοποθετούνται σε πέργκολες, το δελφίνιο, η παιωνία, η καμέλια, το αγιόκλημα κ.τ.λ.

Εξοχικός κήπος. Για τη δημιουργία εξοχικού κήπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα φυτά με διάφορα χρώματα που περιτριγυρίζουν το μονοπάτι που οδηγεί στην είσοδο του σπιτιού. Σ' αυτούς τους κήπους επιτρέπεται μια μικρή ακαταστασία και οι αυθόρμητες αγορές αφού δίνουν ευχάριστο και επιθυμητό αποτέλεσμα. Κυρίαρχα στοιχεία αυτών των κήπων αποτελούν ένας κοντοκουρεμένος φράχτης, μονοπάτια κάτω από πέργκολες που οδηγούν σε ένα όμορφο και μικρής επιφανείας χλοοτάπητα ή ένα άνετο καθιστικό. Οι πέργκολες μπορεί να είναι ψηλές και φαρδιές για να αναπτυχθούν ελεύθερα τα αναρριχώμενα φυτά. Στους εξοχικούς κήπους τα φυτά που μπορούν να

χρησιμοποιηθούν είναι ντάλιες, λούπινα, δίδανθος, σκυλάκια, καμπανούλες, δεντρολίβανο, κ.τ.λ.

1.4. Άρδευση

Άρδευση είναι η τεχνητή εφαρμογή του νερού στο έδαφος και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή του ριζοστρώματος για την συμπλήρωση της εδαφικής υγρασίας. Η τεχνική της άρδευσης είναι γνωστή από την αρχαιότητα αλλά με το πέρασμα των αιώνων έχουν εμφανιστεί πολλές τεχνικές άρδευσης και αξίζει μια αναφορά γιατί κάθε μια έχει διαφορετικά πλεονεκτήματα και χρησιμοποιείται σε διαφορετικές καλλιέργειες.

1.4.1 Συστήματα Άρδευσης

- **Κατάκλιση.** Θα αναφερθεί πρώτα ένα από τα παλαιότερα συστήματα επιφανειακής άρδευσης, η κατάκλιση. Η κατάκλιση χρησιμοποιούταν ευρέως στην αρχαία Αίγυπτο όπου εκμεταλλευόντουσαν την αφθονία νερού που προσέφερε ο ποταμός Νείλος. Κατά την κατάκλιση υπάρχει κάλυψη του εδάφους από στρώμα νερού ποικίλου πάχους ανάλογα με την καλλιέργεια και το ανάγλυφο του εδάφους.

- **Ελεγχόμενη κατάκλιση.** Ένας άλλος τρόπος επιφανειακής άρδευσης είναι με ελεγχόμενη κατάκλιση κατά λωρίδες που σχηματίζονται από παράλληλα αναχώματα. Αυτός ο τρόπος άρδευσης εφαρμόζεται κυρίως σε πυκνά αναπτυσσόμενες καλλιέργειες όπως μηδική, τριφύλλι. Εδώ έχουμε αυλάκια πλάτους 10 ως 20 μέτρων και μικρού βάθους χωριζόμενα από μικρά αναχώματα. Σε αυτόν τον τρόπο άρδευσης υπάρχει ένα λεπτό στρώμα νερού το οποίο ρέει πάνω από το έδαφος με σταθερή παροχή.

- **Άρδευτικά κανάλια.** Ο τρίτος τρόπος επιφανειακής άρδευσης είναι με αρδευτικά αυλάκια. Στον τρόπο αυτό κατασκευάζονται αυλάκια, ένα ή δύο, ανάμεσα στις γραμμές καλλιέργειας επιδιώκοντας την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διήθηση και την μικρότερη διάβρωση του εδάφους.

- **Άλλοι τρόποι** (Υπάρδευση, Καταιονισμός, Στάγδην άρδευση)

1.4.2 Χρήση του νερού στον κήπο

Ο χαρακτήρας του νερού, του πιο εύπλαστου και έντονου στοιχείου του κήπου εξαρτάται από την μορφή, τη διεύθυνση και την ταχύτητα ροής του. Το νερό με έξυπνη και σωστή χρήση μπορεί να μεταβάλει την εικόνα του κήπου και να αποτελέσει πόλο

έλξης μέσα στον κήπο. Τα πλεονεκτήματα της χρήσης του στον κήπο είναι η αίσθηση δροσιάς, η ποικιλία στο τοπίο, η ακουστική ευχαρίστηση και η αντανάκλαση εικόνων .

Το νερό στον κήπο μπορεί να εισαχθεί με την μορφή

- πηγαδιών
- ρυακιών
- κρηνών
- λιμνών
- πισινών
- καταρρακτών
- σιντριβανιών

, ή ακόμα και με τον συνδυασμό δύο ή τριών από τα παραπάνω στοιχεία όταν το επιτρέπει ο χώρος.

1.5.Σημασία φυτεμένων δωματίων και αυλών

Η αξία και ο ρόλος των φυσικών στοιχείων στον αστικό χώρο έχουν αναγνωριστεί εδώ και πολύ καιρό και αποτελούν αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνητών, οι οποίοι ασχολούνται με τα στοιχεία του σχεδιασμού της πόλης. Ένας από τους λιγοστούς πλέον τρόπους παρέμβασης, είναι η **δημιουργία φυτεμένων δωματίων**.

Ως φυτοκαλυμμένο δώμα ή κήπος σε δώμα, μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε κήπος, μεταξύ του οποίου και του εδάφους υπάρχει ένα κτίριο ή μια δομική κατασκευή. Στον ορισμό αυτό περιλαμβάνονται κήποι σε οποιαδήποτε στάθμη από το φυσικό έδαφος”.

1.5.1 Ιστορική αναδρομή

Η ιδέα για το πρασίνισμα των δωματίων και των στεγών ξεκίνησε στα ιστορικά χρόνια. Η εμφάνιση των πρώτων φυτεμένων δωματίων συναντάται με τους γνωστούς, ως ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, Κρεμαστούς Κήπους της Βαβυλώνας, γύρω στο 604-652 π.Χ.

Εξίσου σημαντικές πηγές για τους πρώτους τεχνητούς κήπους, αποτελούν τα Ζιγκουράτ, τα οποία συναντώνται και αυτά στην περιοχή της Μεσοποταμίας και αποτελούσαν τις φυτοκαλυμμένες κλιμακωτές εξέδρες πάνω στις οποίες έκτιζαν οι Βαβυλώνιοι τους ναούς και τα ιερά για να λατρέψουν τους θεούς τους.

Στα ελληνορωμαϊκά χρόνια, τα φυτεμένα δώματα δεν βρίσκουν πολλές εφαρμογές, παρά μόνο σε περιοχές, όπως η Φοινίκη, η Πομπηία και η Εγγύς Ανατολή, ενώ στην εποχή

του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης , αρκετά καλά διατηρημένα φυτεμένα δώματα, συναντώνται σε παλάτια και επαύλεις της Ιταλίας, καθώς επίσης σε εκκλησιαστικά κτίρια και μοναστηριακά συγκροτήματα της βορειοδυτικής Γαλλίας.

Στα νεότερα χρόνια, οι κήποι στα δώματα, θεωρούνταν στοιχείο υψηλής ποιότητας, αισθητικής και πολυτέλειας, ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα δεν ήταν λίγοι οι κορυφαίοι αρχιτέκτονες της εποχής, οι οποίοι υποστήριζαν θερμά τη δημιουργία τέτοιων κατασκευών.

Με την ανάπτυξη του πράσινου κινήματος στις αρχές της δεκαετίας του 1960, με την ηλιακή και βιοκλιματική αρχιτεκτονική, τον παθητικό, ηλιακό και τον ενεργειακό σχεδιασμό, την οικολογική δόμηση και τις Κοινοτικές Οδηγίες που εφαρμόζονται και θα εφαρμόζονται ακόμα περισσότερο, τα σύγχρονα παραδείγματα φυτεμένων δωματίων, τόσο στον ευρωπαϊκό χώρο, όσο και στην Αμερική, ολοένα και πληθαίνουν.

1.5.2 Κατασκευαστικές λεπτομέρειες

Ένα φυτεμένο δώμα αποτελείται από τρία επιμέρους τμήματα. Το δομικό τμήμα, το οποίο αποτελεί το υπόβαθρο της κατασκευής, το κηπευτικό τμήμα το οποίο είναι ουσιαστικά ο κήπος της στέγης και το φυτικό τμήμα το οποίο περιλαμβάνει τα φυτά. Τα τρία αυτά τμήματα μπορεί να είναι ανεξάρτητα και να αποτελούνται από τελείως διαφορετικά υλικά και σύσταση, στην ουσία όμως εξαρτώνται άμεσα το ένα από το άλλο.

Τα πλεονεκτήματα των φυτεμένων δωματίων απλώνονται σε πολλές κατηγορίες (εξοικονόμηση ενέργειας, περιβάλλον, κοινωνικά, αισθητικά, κατασκευαστικά), ενώ τα μειονεκτήματά τους αφορούν στο κόστος και τη δυσκολία συντήρησής τους.

2 ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ ΙΒΗΡΙΚΗ

2.1.Ισλάμ και επέκταση στην Ιβηρική

Το Ισλάμ δεν ήταν απλά ένα θρησκευτικό σύστημα που διαμόρφωνε συνειδήσεις και τρόπους σκέψης. Ήταν γενικότερα μια θεωρία που αντιστοιχούσε σε κάθε μορφή κοινωνικής ή πολιτισμικής επιρροής.

Η Βόρεια Αφρική και η Ιβηρική Χερσόνησος βρισκόταν σε χρόνια οικονομική και πολιτισμική παρακμή πριν την άφιξη των μουσουλμάνων στις αρχές του 8ου αιώνα μ.Χ. . Πάραυτα, μερικοί από τους Ρωμαϊκούς δρόμους παρέμεναν σε χρήση, ενώ λίγα εμπορικά καράβια ακόμα όργωναν την Μεσόγειο. Τα νησιά της Μεσογείου χρησίμευαν ως ενδιάμεσοι σταθμοί των θαλάσσιων εμπορικών δρόμων, και ο Ισλαμικός πολιτισμός επικράτησε σε αυτά μεταξύ του 8^{ου} και του 11^{ου} αιώνα μ.Χ. .

711-721	Ισλαμική κατάκτηση της Ιβηρικής
755	Εγκαθίδρυση Δυναστείας Ουμαγιάντ (Umayyad) στην Κόρδοβα
10ος αιώνας	Πόλεμος Ουμαγιάντ-Φατιμίντ για τον έλεγχο του Μαρόκου
1031	Πτώση των Ουμαγιάντ – 1η περίοδος των μικρών βασιλείων taifa
1085	Οι Καστιλιάνοι κατακτούν το Τολέδο
1086-1090	Οι Μουραμίτουμ (Murabitum) κατακτούν την Ανδαλουσία
1145-47	2η περίοδος των μικρών βασιλείων taifa στην Ανδαλουσία
1172	Οι Μουγαχιντούμ (Muwahhidum) κατακτούν την Ανδαλουσία
1212	Οι Μουγαχιντούμ χάνουν από τους χριστιανούς στη μάχη του Λας Νάβας
1227-1230	Κατάτμηση του κράτους των Μουγαχιντούμ
1236-1248	Οι Χριστιανοί καταλαμβάνουν την Ανδαλουσία εκτός από την Γρανάδα
1492	Οι Ισπανοί κατακτούν την Γρανάδα

Πίνακας 1: Χρονολόγιο παρουσίας Μαυριτανών στην Ιβηρική χερσόνησο (πηγή: Nicolle & McBride, 2001)

Στη στεριά, τα *thurgur* (καστροπολιτείες), που ήταν παρατεταγμένες τροποτεινά στην πρώτη γραμμή των περιοχών της μουσουλμανικής επικράτειας, ανέπτυξαν μια ξεχωριστή πολιτισμική ταυτότητα, άλλα αντίθετα με τις χριστιανικές επαρχίες από την αντίπερα όχθη, δεν κατάφεραν να αναπτύξουν πολιτική ενότητα και οντότητα. Η πληθυσμιακή υπεροχή των χριστιανών και η υπογεννητικότητα των Μαυριτανών ήταν εν

τέλει οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν στην εξαφάνιση του Μαυριτανικού στοιχείου από την Ανδαλουσία.

Εικόνα 1: Χάρτης των περιοχών των Μαυριτανών στην Ιβηρική Χερσόνησο (πηγή:)

Η πρώτη αραβική δυναστεία της Ιβηρικής ήταν αυτή των Χαλιφών **Ουμαγιάντ** (Umayyad) της Κόρδοβας (80ς-11ος αιώνας μ.Χ.). Η Ανδαλουσία υπό τους Ουμαγιάντ ήταν προηγμένη σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, και οι μεγάλες πόλεις νότια του ποταμού Έβρου και μέσα στην κοιλάδα του Γουαδαλκιβίρ ήταν η Κόρδοβα και η Σεβίλλη. Ενθαρρύνοντας την άρδευση, οι Ουμαγιάντ κατόρθωσαν να δώσουν σημαντική δύναμη στις πυκνοκατοικημένες πόλεις τους.

Εικόνα 2: Παλάτι Γιαφαρίγια (Jafariya) των Μουραμπίτουμ στη Σαραγόσα (πηγή: Nicolle & McBride, 2001)

Όταν ο τελευταίος Χαλίφης της Κόρδοβας πέθανε, το 1036, η Ισλαμική Ανδαλουσία άρχισε να παρακμάζει, οδηγώντας στη δημιουργία των *taifa*, μικρών βασιλείων με τοπικούς ηγεμόνες. Η περίοδος αυτή ακολουθήθηκε από την κατάκτηση της Ανδαλουσίας από τους **Μουραμπίτουμ** (Murabitum), οι οποίοι προερχόταν από ένα υποΣαχάριο ισλαμικό θρησκευτικό κίνημα, και ήταν οι πρώτοι που δημιούργησαν ένα τόσο εκτενές κράτος, που περιλάμβανε την βόρειο «Αφρική και την μισή περίπου Ιβηρική Χερσόνησο. Σημαντικότερο κέντρο τους ήταν η Σαραγόσα.

Μετά την πτώση των Μουραμπίτουμ, τη θέση τους πήραν οι πουριτανοί **Μουγαχιντούμ** (Muwahhidum), ενώ στην Ανδαλουσία ξεκινούσε μια δεύτερη περίοδος *taifa*, με ηγεμόνες από την τοπική αριστοκρατία και έντονη την ΧριστιανοΙσπανική επιρροή. Καθώς η χριστιανική ιδεολογία της **επανάκτησης** των υπό μαυριτανική ηγεμονία εδαφών της Ιβηρικής βρισκόταν στο απόγειό της, μια παρόμοια αντίθετη ιδεολογία εμφανίστηκε και στην ισλαμική μεριά. Η «Ρεκονκίστα» άρχισε από το Βορρά (πριγκιπάτο των Αστούριας) και σιγά σιγά εξαπλώθηκε προς το Νότο. Σε κάθε μέρος που απελευθέρωναν οι Καθολικοί έχτιζαν και ένα κάστρο για να σιγουρέψουν την ασφάλεια των κατοίκων της περιοχής και να έχουν ένα παραπάνω ορμητήριο για τις επόμενες επιθέσεις τους.

Τον 13ο αιώνα μ.Χ. με την πτώση των Μουγαχιντούμ, η τελευταία αραβική δυναστεία που διατήρησε την εξουσία της ήταν αυτή των **Νασρίντ** (Nasrid) της Γρανάδας. Οι τελευταίοι έμειναν στην εξουσία χάρη σε μια συμφωνία αποδοχής της επικυριαρχίας των

Καστιλιανών στο εμιράτο της Γρανάδας. Το τελευταίο, αν και ισλαμικό, κατέληξε να μοιάζει σε πολλούς τομείς με τα γειτονικά βασίλεια, κάνοντας τη Γρανάδα μια αληθινή Ισπανική Ισλαμική οντότητα.

(Nicolle & McBride, 2001)

2.2.Σημαντικότερες πόλεις και κάστρα

2.2.1 Αλάμπρα, Γρανάδα

Η Αλάμπρα άρχισε να χτίζεται το 1238 από τον Μπεν Αλ Χαμάρ και ολοκληρώθηκε από τον Μοχάμετ τον 5ο το 1358. Το 1492 έπεσε στα χέρια των Ισπανών καθολικών Βασιλέων, οι οποίοι λεηλάτησαν το μεγάλο μέρος της εσωτερικής διακόσμησης και επίπλωσης. Ο Κάρολος ο 5ος (1516-1556) ξανάχτισε μερικά τμήματα σε αναγεννησιακό ρυθμό και κατέστρεψε ένα μέρος της για να χτίσει ένα ιταλικού ρυθμού ανάκτορο. Σα να μην έφταναν όλα αυτά, το 1812, οι στρατιές του Ναπολέοντα βομβάρδισαν το κάστρο, προκαλώντας εκτεταμένες ζημιές στα τείχη και τους πύργους. Η αναστήλωση άρχισε το 1828 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Ο εσωτερικός χώρος του κάστρου είναι γεμάτος από παλάτια και κήπους. Το μαυριτανικό τμήμα της Αλάμπρα περιλαμβάνει την Αλκαθάμπα, το ανάκτορο της Αλάμπρα, την Άνω Αλάμπρα και την Χενεραλίφε. Η Αλκαθάμπα, δηλαδή η Ακρόπολη, είναι το παλαιότερο τμήμα από το οποίο σώζονται μόνο οι συμπαγείς εξωτερικοί τοίχοι, οι πύργοι και οι επάλξεις του. Το ανάκτορο της Αλάμπρα είναι ένα τεράστιο πολυεπίπεδο οικοδόμημα με δαιδαλώδεις διαδρόμους, αίθουσες, εσωτερικούς κήπους και αμέτρητα σιντριβάνια και τεχνητές λίμνες.

Οι κυριότερες αυλές του ανακτόρου είναι η **Αυλή με τις Μυρτιές** (Patio de los Arrayanes) και η **Αυλή των Λεόντων** (Patio de los leones), που ονομάστηκε έτσι, γιατί στο κέντρο της βρίσκεται η κρήνη των λεόντων, μια αλαβάστρινη δεξαμενή που την υποβαστάζουν 12 λευκά μαρμάρινα λιοντάρια, σύμβολα ισχύος και τόλμης. Οι σπουδαιότερες αίθουσες της Αλάμπρα είναι η **αίθουσα των Πρεσβευτών** (Salon de los Embajadores), μια ευρύχωρη και μεγαλόπρεπη αίθουσα υποδοχής, το (χωρίς παράθυρα) **υπονοδωμάτιο του Χαλίφη** (Sala de los Abencerrajes), και η **αίθουσα των δυο αδελφών** (Sala de las dos hermanas) με τη μοναδική διακόσμηση σε μορφή σταλακτιτών.

Πάνω από το ανάκτορο βρίσκεται η Άνω Αλάμπρα όπου έμεναν οι αξιωματούχοι και οι αυλικοί. Από τους πύργους της έχετε πανοραμική θέα στην πόλη της Γρανάδα. Τέλος, το πιο απόκεντρο κτίριο στο βόρειο μέρος του κάστρου είναι η παραμυθένια

έπαυλη της Χενεραλίφε (από το αραβικό «χενάτ αλ αρίφ» που σημαίνει «κήπος του Δημιουργού») με τους υπέροχους και ονομαστούς της κήπους, με τα αμέτρητα τεχνητά ποταμάκια και τους θάμνους που σχηματίζουν λαβυρίνθους.

Από το 1984, το φρούριο Αλάμπρα και το Χενεραλίφε συγκαταλέγονται στα μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Περισσότερα για το συγκρότημα θα αναφερθούν παρακάτω.

2.2.2 Αλκάθαρ ντε Σεγκόβια

Το **Αλκάθαρ ντε Σεγκόβια** (Alcazar de Segovia) είναι χτισμένο πάνω σε ένα βράχο και θυμίζει πλώρη караβιού που εμφανίζεται από το πουθενά. Οι Μαυριτανοί το θεμελίωσαν πάνω στα ρωμαϊκά ερείπια της πόλης και οι καθολικοί μετά την ανακατάληψη, το ενίσχυσαν και το μετέτρεψαν σε ένα από τα σημαντικότερα κάστρα της Καστίγια ι Λεόν. Εκεί παντρεύτηκαν η Ισαβέλλα της Καστίγια και ο Φερδινάνδο της Αραγόν, ενώνοντας τα δυο κράτη τους και τις δυνάμεις τους εναντίον των Αράβων. Στη διάρκεια του Μεσαίωνα υπήρξε το επίσημο βασιλικό παλάτι. Αργότερα, όταν βασιλιάδες και αυλή μεταφέρθηκαν στη Μαδρίτη, το Αλκάθαρ χρησιμοποιήθηκε ως φυλακή και στρατιωτική ακαδημία.

2.2.3 Αλκαθάμπα ντε Βαδαχόθ

Η **Αλκαθάμπα (ακρόπολη) της Βαδαχόθ** (Alcazaba de Badajoz) κυκλώνει την παλιά πόλη της μουσουλμανικής εποχής. Διατηρείται ακριβώς όπως κατασκευάστηκε τον 12ο αιώνα από τον Χαλίφη Αμπού Γιάκομπ Γιουσούφ και είναι η μεγαλύτερη ακρόπολη της Ευρώπης. Μετά την ανακατάληψή της από τους Ισπανούς ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο και αποτέλεσε το προπύργιο της τεράστιας αμυντικής γραμμής της Εξτρεμαδούρα στη νοτιοδυτική Ισπανία. Το κάστρο διαθέτει έξι άψογα διατηρημένους πύργους, πέντε πύλες και ένα παλάτι.

2.2.4 Καστίγιο ντε Σάντα Μπάρμπαρα, Αλικάντε

Το Αλικάντε βρίσκεται στη νότια ακτή του Λεβάντε (Costa Blanca) και είναι ένα από τα γνωστότερα τουριστικά θέρετρα της Ισπανίας. Το κάστρο της Σάντα Μπάρμπαρα (Castillo de Santa Barbara) βρίσκεται χτισμένο μέσα στην πόλη, πάνω σε ένα βράχο ύψους 166 μέτρων πάνω από τη θάλασσα, γεγονός που του έδωσε τεράστια στρατηγική σημασία, αφού από εκεί μπορούσε να εποπτεύεται ολόκληρος ο κόλπος του Αλικάντε και το ανοιχτό

πέλαγος. Ανακτήθηκε από τους χριστιανούς Ισπανούς στις 4 Δεκεμβρίου του 1248, ημέρα που εορταζόταν η Αγία Βαρβάρα, εξ ου και το όνομά του.

2.3.Συνεισφορά Ισλάμ στις τέχνες, τις επιστήμες και τον πολιτισμό

Οι άραβες άφησαν τη σφραγίδα τους στην Ισπανία-τόσο στη γεωργία, τη χειροτεχνία και την ορολογία τους όσο και στη τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη μουσική και τη λογοτεχνία της χερσονήσου, καθώς και στην επιστήμη και τη φιλοσοφία της μεσαιωνικής δύσης, που την εμπλούτισαν με τη διάδοση της κληρονομίας της αρχαιότητας που πιστά διαφύλαξαν και επαύξησαν.

Οι ισλαμικές τέχνες οφείλουν πολλά σε ιρανικές και κινέζικες επιρροές. Στη **διακοσμητική τέχνη**, καθώς και στα προϊόντα της βιομηχανίας και βιοτεχνίας, μπορούμε να δούμε καθαρά τον εκλεκτισμό και τη πρωτοτυπία του ισλαμικού πολιτισμού. Στα τείχη των κάστρων των Ουμαγιάντ στη Συρία, στα εργαλεία και τα άλλα αντικείμενα που βρέθηκαν σε ανασκαφές στο Ιράκ και την Αίγυπτο, βλέπουμε πως οι Άραβες πρώτα δανείστηκαν τα έργα τέχνης-ακόμη και τους καλλιτέχνες-άλλων πολιτισμών, ύστερα τα μιμήθηκαν και τελικός αφομοίωσαν τα στοιχεία τους, δημιουργώντας κάτι νέο και πρωτότυπο. Τα κεραμικά ευρήματα του 9ου αιώνα στο Ιράν, λόγω χάρη, αποδεικνύουν τη συνεχιζόμενη παραγωγή αντικειμένων βυζαντινής και σασσανιδικής τεχνοτροπίας, τη παράλληλη εισαγωγή κεραμικών από τη κίνα, τις απομιμήσεις τους, καθώς και τους δημιουργικούς πειραματισμούς, πάνω σε παραδοσιακά και εισαγόμενα σχέδια. Ένα από τα χαρακτηριστικά επιτεύγματα της ισλαμικής τέχνης είναι τα φημισμένα και όμορφα στιλπνά πήλινα σκεύη τους, τα οποία απλώθηκαν κάτω από τη μουσουλμανική κυριαρχία από το Ιράν έως την Ισπανία (Lewis, 1993)

Το ισπανικό Ισλάμ είχε σημαντική συνεισφορά σε όλους τους τομείς τις κύριας κλασικής αραβικής παράδοσης, στην οποία, παρόλη τη μεγάλη γεωγραφική απόσταση και τα τοπικά του χαρακτηριστικά, τελικά ανήκε. Ακόμη και οι αρχαιοελληνική κληρονομία έφτανε στους ισπανούς άραβες από την ανατολή περισσότερο από βιβλία που εισάγονταν από τα ανατολίτικα κέντρα μετάφρασης, κυρίως την εποχή της βασιλείας του Αμπντ αλ Ραχμάν του 2ου , παρά από τοπικές πηγές. Η τοπική επιρροή έγινε αισθητή αρχικά στη **λυρική ποίηση**, όπου οι ισπανοί άραβες δημιούργησαν νέες φόρμες που δεν ήταν προηγουμένως γνωστές στη μουσουλμανική ανατολή. Αυτές οι νέες μορφές άσκησαν μεγάλη επιρροή στη πρώτη ισπανική χριστιανική ποίηση, και ενδεχομένως στις υπόλοιπες λογοτεχνίες της δυτικής Ευρώπης.

Ίσως το πιο χαρακτηριστικό δημιούργημα του ισπανικού Ισλάμ ήταν η **αρχιτεκτονική** του, που βασίζονταν αρχικά σε αραβικά και βυζαντινά μοντέλα της εγγύς ανατολής, αλλά αναπτύχθηκαν κάτω από τοπικές επιρροές σε κάτι νέο και πρωτότυπο. Όπως και άλλα στοιχεία του πολιτισμού έτσι και στην Αρχιτεκτονική όσο και στην κηποτεχνία η επίδραση ήταν εμφανέστατη στις χώρες που ασπάστηκαν ή επηρεάστηκαν από τον Ισλαμισμό. Το φημισμένο τέμενος της Κόρδοβας που άρχισε να χτίζεται την εποχή της βασιλείας του Αμπντ αλ Ραχμάν του 1ου είναι από τα πρώτα δείγματα του νέου ισπανομαυριτανικού ρυθμού, το οποίο αργότερα θα έδινε αριστουργήματα, όπως το πύργο της χιράλντα, το Αλκαζάρ της Σεβίλλης και την Αλάμπρα της Γρανάδας. (Lewis, 1993)

Η ασυμβίβαστη εχθροτητα του κορανίου, όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο, προς κάθε μορφή ειδολωλατρίας επηρέασε σοβαρά την ισλαμική **τεχνη** και περιορίσε την ενασχολιση με το προσωπικό στοιχείο. Εγκαταλείποντας τον ελληνικό ρεαλισμό, οι μουσουλμανοί καλλιτεχνες ανεπτυξαν τη τεχνη των γεωμετρικών σχημάτων, των κοσμημάτων, αναζητώντας μια καθολικότερη αρμονία. Έτσι, το διακοσμητικό στοιχείο κατέλαβε τη θέση του περιεχομένου και έγινε η βασική εκφραση των αναζητήσεων και ανατασεων της ψυχής του καλλιτεχνή. Η ισλαμική τεχνη δέχτηκε ερεθισμούς της αρχαίας ελληνικής, της βυζαντινής, της περσικής τεχνης, αλλά ανεπτυξε δικό της ύφος, με την απαλειψη του αντικειμενικού, της εξωτερικής εικόνας, και τη φορά προς το σχηματισμό. Η τάση αυτή δεσποζει τόσο στη διακοσμητική των χώρων όσο και στη **ταπητουργία**, η οποία καλλιεργήθηκε με εξαιρετική δεξιοτεχνία, για να ανταποκριθεί στην ανάγκη ειδικών χαλιών για την ατομική προσευχή και για την κάλυψη των δαπέδων στα τεραστιά τέμενη. Η ισλαμική τεχνη είχε επίσης πολλαπλές εκφράσεις στη **μικροτεχνία** και έδωσε εξαιρετικά δημιουργήματα στην υφαντουργία, τη μεταλλουργία, τη ξυλογλυπτική, τη κεραμική, τη βιβλιοδεσία (Ρούσσος, 1992).

Τα Ισλαμικά κτίρια ενσωματώνουν την **αρμονία** της φύσης με διάφορους συμβολισμούς, όντας (στα άριστα δείγματα αρχιτεκτονικής) ανώτερα σε πνευματικότητα από τα αντίστοιχα της δυτικής αρχιτεκτονικής.

Η επιφανειακή διακόσμηση έχει 3 βασικά χαρακτηριστικά:

1. Συμμετρία
2. Όψη που παραπέμπει σε ύφασμα
3. Επανάληψη του βασικού μοτίβου (σε μικρότερη κλίμακα) στο φόντο

Όσον αφορά τους ίδιους τους άραβες, η ανάμνηση της μουσουλμανικής Ισπανίας επιβίωσε στους εξόριστους της βόρειας Αφρικής, πολλοί από τους οποίους

εξακολουθούσαν να φέρουν ανδαλουσιανά ονόματα και να κρατούν τα κλειδιά των σπιτιών τους στη Κόρδοβα και τη Σεβίλλη, κρεμασμένα στους τοίχους των σπιτιών τους στο Μαρακές και τη Καζαμπλάνκα (Lewis, 1993).

3 ΑΡΑΒΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ

Η παράδοση του ισλαμικού κήπου είναι μεγάλη και ιδιαίτερα ισχυρή στον Αραβικό κόσμο.

Η κεντρική ιδέα του είναι γνωστή στη Δύση. Πάραυτα, λόγω της έλλειψης κατανόησης για την άμεση σχέση που έχει ο ισλαμικός κήπος με τη θρησκεία, η οπτική υπό την οποία γίνεται αντιληπτός είναι διαφορετική από αυτή με την οποία τον αντιλαμβάνεται ένας μουσουλμάνος.

Καθώς το Ισλάμ ξέφυγε από τα όρια της Αραβίας και απλώθηκε σε μια μεγάλη γεωγραφική περιοχή, στην οποία μια ποικιλία κοινωνιών και πολιτισμών προϋπήρχε, η αρχιτεκτονική και η διαμόρφωση του τοπίου που έγινε γνωστή ως “ισλαμική” επιδεικνύει μια μεγάλη ποικιλότητα από στίλ που αντικατοπτρίζουν αυτές τις γεωγραφίες, κλίματα, κοινωνίες και σχετίζεται με έναν σύνολο ιδανικών του Ισλάμ. Συνοπτικά, το Ισλαμικό σχέδιο έχει μεγάλη ποικιλία αλλά συνδέεται από μια κοινή ενότητα πνεύματος. Και αυτό βέβαια αφορά και τους ισλαμικούς κήπους.

3.1.Δομή κήπου

Σύμφωνα με όσα έχουμε ανακαλύψει μέχρι σήμερα, από διατηρημένους ως προς τη δομή κήπους άλλα και από ανασκαφές, το αγαπημένο είδος κήπου των Αράβων ήταν ένας **πλήρως περικλυσμένος κήπος–αυλή**. Οι Αραβικοί κήποι ήταν περικλεισμένοι είτε από κτίρια είτε από ψηλούς τοίχους. Μόνο κήποι επιφανών ανδρών ήταν τοποθετημένοι ψηλά, δίνοντας τη δυνατότητα αφενός ωραίας θέας και ταυτόχρονα απομόνωσης.

Ο απλούστερος αραβικός κήπος είχε τουλάχιστον ένα σιντριβάνι. Τα μονοπάτια συχνά είναι στρωμένα από ακριβό μάρμαρο ή καλυμμένα από τη σκιά κληματαριών. Μερικές φορές όλη η αυλή είναι πλακοστρωμένη και σε αυτές τις περιπτώσεις τα δέντρα είναι φυτεμένα σε τετράγωνα κουτιά ή σε γωνίες όπου η γη είναι ακάλυπτη. Τα παρτέρια είναι πλαισιωμένα από πέτρα και κατά μήκος των μονοπατιών υπάρχουν αρωματικά φυτά ή θάμνοι, μυρτιές, δάφνες και αναρριχώμενα φυτά που κρέμονται από το ένα δέντρο στο άλλο.

Οι Άραβες χρησιμοποιούσαν φυτά αφειδώς για να τα έχουν στις γιορτές τους, και είχαν μάθει από παλαιότερους πολιτισμούς πώς να κατασκευάζουν αρωματικά έλαια και ανθόνερα. Τα λουλούδια διακοσμούσαν τα τραπέζια και έλαια από τριαντάφυλλα και βιολέτες υπήρχαν πάντα στις τουαλέτες τους.

Αν ακολουθήσουμε τους Άραβες στη Δύση βρίσκουμε κήπους που έχουν διακοσμηθεί με αρκετά νέα χαρακτηριστικά. Οι Άραβες δεν ήρθαν στην Ευρώπη ως μαθητές, αλλά έφεραν μαζί τους τη γηγενή τους κουλτούρα, και βρήκαν μια κραταιά από τους Ρωμαίους και τους Βησιγότθους.

3.2.Κήπος και Παράδεισος

3.2.1 Συσχέτιση του Ισλαμικού Κήπου με τον Παράδεισο

Υπάρχει μια μεγάλη συσχέτιση μεταξύ του ισλαμικού κήπου και του παραδείσου. Η περσική λέξη “pairadaeeza” είναι συνδυασμός δύο λέξεων που σημαίνει “τοίχος που περικυκλώνει”. Και ως εκ τούτου η ιδέα του παραδείσου είναι αυτή του κήπου που περικλείεται από ένα τοίχο ο οποίος απομονώνει αυτούς που βρίσκονται στο εσωτερικό του και τους δίνει τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα αγαθά που βρίσκονται εντός αυτού.

Ο Αραβικός κήπος διακηρύσσει τον πόθο για τον ισλαμικό παράδεισο. Η ζωή του μουσουλμάνου συνδέεται με την ιδέα που έχει για τον παράδεισο, τον οποίο φαντάζεται σαν ένα κήπο, ένα τόπο ευχαρίστησης όπου θα μπορέσει να φτάσει στην ολοκληρωτική ικανοποίηση των επιθυμιών του.

Τα χαρακτηριστικά που σχετίζουμε με τους ισλαμικούς κήπους βασίζονται κυρίως στους Αραβικούς κήπους οι οποίοι υπήρχαν πριν το Ισλάμ μετακινηθεί έξω από την αραβική χερσόνησο. Η σύλληψη του παραδείσου ως ένας κήπος είναι πολύ προγενέστερη από το Ισλάμ, τον χριστιανισμό και τον ιουδαϊσμό, κατά χιλιάδες έτη. Η αρχή του βρίσκεται στους Σουμέριους και οι κήποι του παραδείσου ήταν επίσης ένα χαρακτηριστικό που οι Βαβυλώνιοι είχαν για τους θεούς τους. Σε αυτή την ιδέα υπήρχαν δύο συστατικά τα οποία θα γίνονταν οι θεμέλιοι λίθοι του ισλαμικού κήπου. Τα δέντρα και το νερό.

Οι μεταφορές του Κορανίου στις οποίες το νερό συμβολίζει τον Παράδεισο, δικαίως, και οι αναφορές στο έλεος του Θεού, είναι πολύ συχνές. Από τις αναρίθμητες Κορανικές αναφορές στα δροσερά ποτάμια, τη βροχή και τις γάργαρες πηγές που αναβλύζουν γλυκό νερό, που υπάρχουν στον Παράδεισο, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το νερό είναι το ουσιώδες στοιχείο του κήπου του Παραδείσου. Ρέει υπογείως και στην επιφάνεια, χαρίζοντας δροσιά, βλάστηση και σβήνει τη δίψα. Οι πιστοί θα ανταμειφθούν για την ευσέβειά τους: *«έχει ποτάμια από νερό, αμόλυντο και ποτάμια από γάλα που η γεύση τους ποτέ δεν αλλάζει, και ποτάμια από κρασί, αγαλλίαση γι’ αυτούς που πίνουν. Και ποτάμια από μέλι αγνό και λαμπερό»* (Κοράνι 47:15)

Το νερό στον Παράδεισο δεν σταματά ποτέ, ρέει ορμητικά, σε αντίθεση με το σαπισμένο νερό της Κόλασης. Το Κοράνι επίσης ταυτίζει τα νερά του Παραδείσου με την ηθική ανύψωση: «Σ' ένα κήπο πολύ ανώτερο, όπου δε θα ακούν εκεί κανένα (λόγο) ματαιοδοξίας, εκεί μέσα θα υπάρχει μία πηγή που (τα νερά της) θα τρέχουν συνέχεια» (Κοράνι 88:10-12).

Οι τόσο συγκεκριμένες αναφορές στο Κοράνι για τη μορφολογία του Παραδείσου οδήγησαν σε πολλές απόπειρες χαρτογράφησης του. Πολλοί μουσουλμάνοι ηγεμόνες από την Ανδαλουσία ως την Περσία θέλησαν να αναπαράγουν την εικόνα του Παραδείσου στο σχεδιασμό των κήπων των παλατιών τους, δημιουργώντας περίτεχνα σιντριβάνια και πισίνες. Οι κήποι της Αλάμπρα στη Γρανάδα, του Μπάγ ε Ταρίχι στην Περσία και οι κήποι των αυτοκρατορικών ανακτόρων του Μαρακές μαρτυρούν την επιθυμία να μεταφέρουν την εικόνα του Παραδείσου στο Κοράνι επί γης. Σχεδιάστηκαν με άξονα τις υδάτινες εστίες, και τα σιντριβάνια στολίζουν περίτεχνα τα όμορφα πάρκα, έτσι συνδυάζοντας το νερό με την φυσική ομορφιά του τοπίου, να γεμίσουν την ανθρώπινη ψυχή με πίστη, ευχαρίστηση και αγαλλίαση (πηγή web:Ο ρόλος του νερού)

3.2.2 Ο ρόλος νερού στον Ισλαμικό κήπο

Ως μία παγκόσμια θρησκεία που αρχικά γεννήθηκε στην άγρια έρημο της Αραβίας για να επισφραγίσει το μήνυμα των προηγούμενων προφητών και να μεταφέρει τη Θεία αποκάλυψη στην τελευταία Γραφή (το Κοράνι), το Ισλάμ αποδίδει τις ιερότερες ιδιότητες στο νερό, ως πηγή ζωής, διατήρησης και εξαγνισμού. Είναι το έναυσμα όλης της ζωής στη γη, η ουσία από την οποία ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο. «και είναι εκείνος που έπλασε άνθρωπο από το νερό (το σπέρμα)...»(Κοράνι 25:54).

Το νερό είναι το πρωταρχικό στοιχείο που υπήρξε πριν τον ουρανό και τη γη: «Είναι Εκείνος που έπλασε τους ουρανούς και τη γη σε έξι μέρες και ο Θρόνος του (ήταν) πάνω στο νερό». (Κοράνι 11:7)

Το νερό της βροχής, των ποταμών και των πηγών ρέει μέσα από τις σελίδες του Κορανίου και συμβολίζει την Αγαθότητα του Θεού. Την ίδια στιγμή οι πιστοί έχουν τη συνεχή ενθύμηση ότι ο Θεός είναι Αυτός που στέλνει το γλυκό νερό στους ανθρώπους και πολύ εύκολα μπορεί να μην το στείλει. «Μήπως δε βλέπετε το νερό που πίνετε; Μην είστε εσείς που το φέρνετε κάτω (στη γη) από το Σύννεφο (σαν βροχή) ή μήπως εμείς είναι που το στέλνουμε; Αν το θέλαμε θα μπορούσαμε να το κάνουμε αλμυρό. Τότε γιατί δεν ευχαριστείτε;». (Κοράνι 56:67-70) στους στίχους αυτούς οι πιστοί προειδοποιούνται ότι

είναι απλώς οι φύλακες της Δημιουργίας του Θεού στη γη. Δεν μπορούν να πάρουν το Νόμο Του στα χέρια τους.

«Η καθαριότητα είναι η μισή πίστη», είπε ο Προφήτης Μωχάμμαντ στους Συντρόφους του σε ένα από τα Χαντίθ. Τα πολύ γνωστά αυτά λόγια αποκαλύπτουν όχι μόνο τη βασική σημασία της αγνότητας και της καθαριότητας, αλλά και τον ουσιαστικό ρόλο που παίζει το νερό στο Ισλάμ. Ο εξαγνισμός μέσα από το τελετουργικό πλύσιμο είναι υποχρεωτικό συστατικό του όλου τελετουργικού της προσευχής. Οι προσευχές που γίνονται σε ακάθαρτη κατάσταση δεν ισχύουν. Αυτό σημαίνει ότι οι Μουσουλμάνοι είναι υποχρεωμένοι να κάνουν το τελετουργικό πλύσιμο πριν κάθε μία από τις πέντε καθημερινές προσευχές. (web:Ο ρόλος του νερού)

Η έμφαση αυτή στο υδάτινο στοιχείο εξηγείται καθώς το νερό είναι εξαιρετικά πολύτιμο στον ισλαμικό πολιτισμό, πολύ περισσότερο από το δυτικοευρωπαϊκό, δεδομένου ότι επιπρόσθετα του ποτίσματος, της πόσης και της υγιεινής, το νερό χρησιμοποιείται στην ιεροτελεστική πλύση πριν από την προσευχή. (web:Κροντηράς)

3.2.3 Νερό και ισλαμική νομοθεσία

Το σκληρό κλίμα της ερήμου της Αραβίας, της Εγγύς Ανατολής και της Σαχάρας στη Βόρειο Αφρική, καθιστά το νερό ως το πλέον πολύτιμο αγαθό. Η Ισλαμική Νομοθεσία προχωρά σε μεγάλη λεπτομέρεια στο θέμα του νερού για να εξασφαλίσει δίκαια και ίση κατανομή του νερού μέσα στην κοινωνία.

Η λέξη Σαρία, που σημαίνει Ισλαμικό Δίκαιο, είναι στενά συνδεδεμένη με το νερό. Περιλαμβάνεται σε όλα τα νεότερα λεξικά και αρχικά σήμαινε ‘το μέρος από το οποίο κάποιος μπαίνει στο νερό’. Πριν από την ίδρυση του Ισλάμ στην Αραβία, ο νόμος της περιοχής ήταν στην πραγματικότητα μία σειρά κανόνων γύρω από τη χρήση του νερού. Ο όρος στη συνέχεια διευρύνθηκε για να περιλάβει το σώμα των νόμων και των κανόνων που έστειλε ο Αλλάχ .

Το νερό είναι ένα δώρο του Θεού. Είναι ένα από τα τρία αγαθά που κάθε άνθρωπος δικαιούται: χορτάρια (τροφή για τα ζώα), νερό και φωτιά. Το νερό θα πρέπει να παρέχεται ελεύθερα σε όλους. Και όποιος Μουσουλμάνος το στερεί από τους άλλους χωρίς λόγο, αμαρτάνει απέναντι στο Θεό: ‘Κανείς δεν μπορεί να αποποιηθεί πλεόνασμα νερού χωρίς να αμαρτήσει ενώπιον Θεού και ανθρώπου’. Τα Χαντίθ αναφέρουν ότι μεταξύ των τριών ανθρώπων που ο Θεός θα αγνοήσει κατά την ημέρα της Ανάστασης θα είναι ο άνθρωπος ο οποίος έχει νερό και το έχει αρνηθεί σε κάποιον ταξιδιώτη. (web:Ο ρόλος του νερού)

3.3.Διάταξη Ισλαμικού κήπου

Τα πέντε απαραίτητα στοιχεία σχεδιασμού, που κάθε ισλαμικός κήπος περιέχει αν θέλει να προσομοιάζει τον Κήπο του Παραδείσου, είναι τα εξής:

Εικόνα 3: Τετραμερής διάταξη Ισλαμικού κήπου

1. Τετραμερής διάταξη. Η διάταξη αυτή, που αναπτύχθηκε στην Περσία, βασίστηκε τόσο στο Κοράνι, όσο και στην ανάγκη άρδευσης του κήπου. Η διάταξή του χωρίζεται από 4 υδάτινα κανάλια, που αντιπροσωπεύουν τα τέσσερα ποτάμια που ρέουν στον Παράδεισο. Τα 4 αυτά κανάλια συνήθως ενώνονται σε μια κεντρική πισίνα ή σιντριβάνι

2. Νερό. Κεντρικό στοιχείο του Ισλαμικού κήπου, με πρακτική και μεταφυσική σημασία, λόγω και της προέλευσης του Ισλάμ από μια περιοχή με σκληρό άνυδρο κλίμα.

3. Βλάστηση και Σκίαση. Στο ζεστό κλίμα, απ' όπου αναπτύχθηκε το Ισλάμ, η βλάστηση και η σκιά είναι εξίσου σημαντικά με το νερό. Το Κοράνι (004:57) υπόσχεται “..θα τους υποδεχτούμε σε τόπο σκιερό και δροσερό..”. Αυτά βοηθούν στην απόλαυση των υπολοίπων παροχών του Παραδείσου.

4. Περίπτερα. Στο Κοράνι (039:020) αναφέρεται η ύπαρξη Περιπτέρων, απ' όπου οι πιστοί θα μπορούν να απολαμβάνουν τον Παράδεισο. Τα περίπτερα αυτά περιγράφονται ως υπερυψωμένα, και κατασκευασμένα πάνω από τρεχούμενο νερό.

5. Τοίχοι και Πύλες. Ο Παράδεισος περικλείεται εντός τειχών. Η ισλαμική διαμόρφωση του χώρου ήταν **εσωστρεφής** και αποτελούσε μια μινιατούρα του ισλαμικού παραδείσου. Η εσωστρέφεια στην ισλαμική αρχιτεκτονική ξεκινά από τα κτίσματα αυτά καθαυτά, και επεκτείνεται και στην αρχιτεκτονική τοπίου. Στο συχνά σκληρό κλίμα της αραβικής χερσονήσου, η αρχιτεκτονική τοπίου περιοριζόταν στον μικρό περικλειστο χώρο της αυλής των σπιτιών ή των παλατιών. Επιπλέον προστάτευε τον θεατή παραλείποντας

αναφορές σε αντικείμενα έξω από το περιβάλλον του κήπου. Η σχέση της διαμόρφωσης των κήπων ήταν σχέση αντικατοπτρισμού. Από πρακτική άποψη, η περίφραξη εξυπηρετεί τα εξής:

- Κρατάει την έρημο έξω από τον χώρο, επιτρέποντας την οργάνωση και την ανάπτυξη του περικλεισμένου χώρου
- Κρατάει το βλέμμα και το πνεύμα στις δραστηριότητες εντός του περικλεισμένου χώρου
- Σημαδεύει την ιδιοκτησία, και χαρακτηρίζει τον χώρο ως σημαντικό.

3.4.Χαρακτηριστικά Ισλαμικών κήπων

Κάποια άλλα από τα **χαρακτηριστικά** του σχεδίου των ισλαμικών κήπων είναι τα εξής:

- η **διαφοροποίηση**, η οποία θεωρείται ότι είναι πιο ικανοποιητική όταν επιτυγχάνεται διαμέσου του στοιχείου της ενότητας. Υπάρχει ένα παιχνίδι μεταξύ του πραγματικού και του ιδεατού, της πραγματικότητας και της φαντασίας, του απτού και του συμβολικού, του φυσικού και του μεταφυσικού.

- η **ομορφιά**. Παραδοσιακά η ομορφιά εθεωρείτο ως αναπόσπαστο τμήμα της ζωής. Η ομορφιά δεν ήταν πολυτέλεια αλλά στόχος και γι' αυτό δεν ήταν λάθος να διακοσμήσεις το εσωτερικό ενός κτιρίου και να αφήσεις τη πρόσοψη του απλή. Αυτό είναι μία ευθεία έκφραση του πλούτου της ψυχής και της σεμνής εμφάνισης του σώματος.

- η **προστασία**, κυρίως ως στοιχείο περιβαλλοντολογικού ενδιαφέροντος ήταν βασικό στοιχείο του Ισλάμ.

- η **χρήση του νερού** ειδικά ελέγχεται με προσοχή και σχετίζεται με τρεις παράγοντες, τρεις ανάγκες:

- ο Η ανάγκη να υγράνεις, να ποτίσεις τη περιοχή στην οποία βρίσκεσαι.
- ο Η λειτουργία του σαν ένα στοιχείο του σχεδιασμού το οποίο προκαλεί αντανάκλαση, κινητικότητα και φωτίζει το σχεδιασμό, καθώς και
- ο η ηχητική του ποιότητα η οποία το κάνει ικανό να παράξει μια ποικιλία ήχων σε ένα σχετικά ήσυχο περιβάλλον.

- η **συνεκτικότητα** ή το στοιχείο να σχεδιάσεις ένα κήπο ως ανταπόκριση σε άλλα στοιχεία της αρχιτεκτονικής ή του σχεδιασμού του χώρου.

- η **ατομικότητα**, η οποία θεωρείται βασική για το Ισλάμ. Κάθε άτομο είναι υπεύθυνο το ίδιο απέναντι στο θεό, εξ αυτού ακολουθεί ότι εντός των κοινών στόχων μιας

συγκεκριμένης κοινωνίας η ατομική προσέγγιση προς το σχεδιασμό είναι ο κανόνας, λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι τα άτομα έχουν καθήκον να μην προσβάλουν την ευχαρίστηση των γειτόνων του.

- Τέλος, η **πολυχρηστικότητα**, επίσης ιδέα βασική στον Ισλαμικό κήπο. Ο κήπος πρέπει να παρέχει φαγητό και νερό όχι μόνο στους ανθρώπους αλλά στα ζώα και στα φυτά, τα φυτά και τα πουλιά. Τα δένδρα και οι θάμνοι θα παράξουν φρούτα και βότανα καθώς και σκιά, κίνηση και άρωμα (πηγή web: Islamic Gardens in Spain)

3.5. Διακοσμητικά μοτίβα

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η απαγόρευση απεικόνισης προσώπων στην Ισλαμική τέχνη, με σκοπό την αποφυγή της ειδωλολατρείας, οδήγησε στην παντελή έλλειψη ανθρωπομορφικής τέχνης στα τεμένη, και στην σπάνια παρουσία της σε δημόσιους χώρους. Η βάση της Ισλαμικής τέχνης περιστρέφεται γύρω από 3 άξονες:

1. Το Κοράνι, που περιέχει πολλούς στίχους όπου περιγράφεται ο ισλαμικός Παράδεισος
2. Τα Λεγόμενα (hadith), οι παραδόσεις, η διδασκαλία του Μωάμεθ
3. Η άγωνα γεωγραφία της περιοχής απ' όπου προήλθε και γιγαντώθηκε το Ισλάμ (πηγή web: Islamic Design)

Ακόμα, στην Ισλαμική τέχνη η διακόσμηση όλων σχεδόν των κτιρίων χαρακτηρίζεται από συνδυασμό των κατωτέρω στοιχείων:

- Γεωμετρία
- Καλλιγραφία
- Σχέδια Άνθων

, ενώ τα τρία είδη σχημάτων που είναι κοινά στα διακοσμητικά σχέδια της ισλαμικής τέχνης είναι:

- Αραβουργήματα
- Καλλιγραφικά
- Γεωμετρικά ή Πολυγωνικά

4 ΚΑΣΤΡΟ ΑΛΑΜΠΡΑΣ

Εικόνα 4: Πανοραμική όψη του Παλατιού του Φίλιππου του 5ου, Αλάμπρα

Με το όνομα Αλάμπρα είναι γνωστό το περίφημο ιστορικό φρούριο, κάστρο και ανάκτορο των Μαυριτανών Βασιλέων της Γρανάδας στην Ισπανία. Το όνομα του κάστρου, Αλάμπρα, σημαίνει στα αραβικά «πορφυρό» (Al Hamra الحمراء) και προέρχεται πιθανότατα από το κόκκινο χρώμα των πλίνθων, από αμμοχάλικο και πηλό, με τους οποίους είναι χτισμένοι οι εξωτερικοί τοίχοι του. Άλλοι το ετυμολογούν από το όνομα του ιδρυτού του τον Αλαμάρ ή από την αραβική λέξη «Νταρ Αλάμρα» που σημαίνει «ηγεμονικός χώρος», «ενδιαίτημα».

Αρχιτεκτονικά και καλλιτεχνικά, το κάστρο αυτό αποτελεί ολόκληρο μουσείο. Έχει προσελκύσει πλήθος από αρχιτέκτονες, ιστορικούς, ερευνητές και ποιητές που το έχουν εξυμνήσει και προσπάθησαν να το αναπαραστήσουν στην αρχική του μορφή, παρόλο ότι είναι γνωστό πως ουδέποτε είχε ολοκληρωθεί η ανέγερσή του.

4.1.Ιστορική εξέλιξη Αλάμπρας

Η πρώτη αναφορά στο Qal'at al Hamra έγινε στους πολέμους μεταξύ των Αράβων και των Μουλάδων (Muladies), κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Αμπτουλάχ Ιμπν Μοχάμεντ (Abdullah ibn Muhammad, 888-912). Σε μία άγρια και αιματηρή μάχη οι

Μουλάδες επικράτησαν των Αράβων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να βρουν καταφύγιο σε ένα πρωτόγονο κόκκινο κάστρο που βρισκόταν στην επαρχία της Ελβίρα (Elvira), όπου σήμερα βρίσκεται στην Γρανάδα. Σύμφωνα με τα έγγραφα της εποχής, το κόκκινο κάστρο ήταν μικρό και τα τείχη του δεν ήταν ικανά να αποτρέψουν ένα στρατό που είχε σκοπό την άλωσή του. Το κάστρο δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστό μέχρι τον ενδέκατο αιώνα, όταν τα ερείπια του ανακατασκευάστηκαν από τον Σάμιουελ ιμπν Ναγκκράλα (Samuel ibn Naghralla), βεζίρη του Βασιλιά Μπαντίς (Rey Bādīs) της δυναστείας των Ζιρίδων (Dinastía Zirí), σε μία απόπειρα να διατηρήσει τον μικρό Εβραϊκό οικισμό του επίσης βρισκόταν στον λόφο Σαμικά (Sabikah hill).

Το Φρούριο Αλάμπρα χτίστηκε κυρίως την περίοδο 1238-1358, κατά την ηγεμονία του Αλαμάρ (Ibn al-Ahmar), ιδρυτή της δυναστείας Νασρίντ, και των διαδόχων του. Την εποχή εκείνη, ο Βασιλεύς Πέτρος Γ' της Αραγωνίας νίκησε τους Μαυριτανούς της Βαλέντιας και τους ανάγκασε να καταφύγουν και να εγκατασταθούν στη Γρανάδα όπου και τα οχυρωματικά τους έργα στην Αλάμπρα επεκτάθηκαν και τελειοποιήθηκαν. Οι περίφημες διακοσμήσεις του εσωτερικού του αποδίδονται κυρίως στον Γιουσούφ Α' (1333-54).

Ο Ιμπν Ναsr (Ibn Nasr), ιδρυτής της δυναστείας των Νασιριδών, αναγκάστηκε να καταφύγει στο Jaén για να αποφύγει την δίωξη από τον Βασιλιά Φερδινάνδο και τους υποστηρικτές του, στην προσπάθειά τους να απαλλάξουν την Ισπανία από την κυριαρχία των Μαυριτανών. Μετά την υποχώρησή του στη Γρανάδα, ο Ιμπν Ναsr κατέλυσε στο παλάτι του Μπαντίς (Palacio de Bādīs) της Αλάμπρα. Μερικούς μήνες αργότερα άρχισε την ανοικοδόμηση της νέας Αλάμπρα, κατάλληλης για κατοικία βασιλιά. Η σχεδίαση περιελάμβανε σχέδια για έξι παλάτια, πέντε από τα οποία θα βρίσκονταν στο βορειοανατολικό τεταρτημόριο σχηματίζοντας το βασιλικό κατάλυμα, δύο κυκλικούς πύργους και πολυάριθμα λουτρά.

Κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Νασιριδών η Αλάμπρα μεταμορφώθηκε σε μία πόλη – παλάτι, με αρδευτικό σύστημα που αποτελούνταν από κανάλια για τους κήπους που βρισκόταν εκτός του φρουρίου. Η παλιά Αλάμπρα εξαρτιόταν από το νερό της βροχής το οποίο συλλέγονταν από μία δεξαμενή και από ότι μπορούσε να μεταφερθεί από το Αλμπαϊσίν (Albaicín). Η δημιουργία του Καναλιού του Σουλτάνου (Canal del Sultán) ενίσχυσε την ταυτότητα της Αλάμπρα περισσότερο ως πολυτελής πόλης – παλάτι παρά ως αμυντικό και ασκητικό κτίσμα.

Το ανάκτορο που δεσπόζει λόγω της θέσης του πάνω σ' ένα οροπέδιο, στους πρόποδες του οποίου ξετυλίγεται η πόλη της Γρανάδας χτίστηκε μεταξύ του 1238 και του

1358 επί της βασιλείας του Αλ Αχμάρ και των διαδόχων του. Οι θαυμάσιες εσωτερικές διακοσμήσεις του αποδίδονται στον Γιουνούς Α' (πέθανε το 1354). Μετά την απώθηση των μαυριτανών, το 1492 ένα μεγάλο μέρος της εσωτερικής διακόσμησης και της επίπλωσης καταστράφηκε η μεταφέρθηκε αλλού.

Οι Μουσουλμάνοι ηγεμόνες εγκατέλειψαν τελικά τη Γρανάδα και την Αλάμπρα το 1492, χωρίς όμως το φρούριο καθαυτό να δεχθεί επίθεση, όταν ο βασιλιάς Φερδινάνδος ο 2ος και η βασίλισσα Ισαβέλλα κατέλαβαν την περιοχή με πολυάριθμο στρατό. Ο Κάρολος ο Ε', που κυβέρνησε την Ισπανία από το 1516 ως το 1556, ξανάχτισε μερικά τμήματα σε αναγεννησιακό ρυθμό και κατέστρεψε ένα μέρος της Αλάμπρα για να χτίσει ένα ιταλικού ρυθμού ανάκτορο, σχεδιασμένο από τον Πέδρο ντε Ματσούκα, το 1526. Η ενέργεια εκείνη του Καρόλου θεωρείται σήμερα, από τους ίδιους Ισπανούς ιστορικούς, ως βανδαλισμός και στίγμα στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Μετά την κατάκτηση της πόλης από τους Χριστιανούς, από τον Φερδινάνδο τον Β' της Αραγονίας και την Ισαβέλλα της Καστίλης, οι κατακτητές άρχισαν να αλλάζουν την Αλάμπρα. Η εξωτερική διακόσμηση ασπρίστηκε, οι ζωγραφιές και οι επιχρυσώσεις αφαιρέθηκαν και τα έπιπλα αφαιρέθηκαν ή καταστράφηκαν. Ο Κάρολος ο Ε' (Carlos V, 1516 – 1556) ανακατασκεύασε τμήματά της στο αναγεννησιακό ρυθμό της εποχής και κατέστρεψε το μεγαλύτερο τμήμα του χειμερινού παλατιού για να δημιουργήσει χώρο για ένα κτίσμα αναγεννησιακού ρυθμού, που όμως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Ο Φίλιππος ο Ε' (Felipe V, 1700 – 1746) έδωσε Ιταλικό ρυθμό στα δωμάτια και ολοκλήρωσε το παλάτι του στο μέσο του χώρου όπου βρισκόταν το Μαυριτανικό κτίριο. Δημιούργησε επίσης χωρίσματα τα οποία έφραζαν ολόκληρα διαμερίσματα.

Τους αιώνες που ακολούθησαν η Μαυριτανική τέχνη καταστράφηκε περαιτέρω από τις Ισπανικές αρχές και το 1812 κάποιοι πύργοι καταστράφηκαν από τους Γάλλους, υπό τον Κόμητα Σεμπασιάνι (Count Sebastiani), ενώ ολόκληρα κτίρια λίγο έλειψε να έχουν παρόμοια μοίρα. Ο Μέγας Ναπολέων προσπάθησε επίσης να ανατινάξει ολόκληρο το συγκρότημα. Λίγο πριν την εκτέλεση του σχεδίου του όμως ένας στρατιώτης, ο οποίος ήθελε το σχέδιο του διοικητού του να αποτύχει, εξουδετέρωσε τα εκρηκτικά και έτσι έσωσε την Αλάμπρα από τον αφανισμό. Το 1821 ένας σεισμός προκάλεσε περαιτέρω ζημιές. Οι εργασίες αναστύλωσης που άρχισαν το 1828 από τον αρχιτέκτονα Χοσέ Κοντρέρας (José Contreras) χρηματοδοτήθηκαν το 1830 από τον Φερδινάνδο τον Ζ' (Fernando VII). Μετά το θάνατο του Κοντρέρας το 1847, οι εργασίες συνεχίστηκαν από τον γιο του Ραφαέλ και τον εγγονό του. Η αναστήλωση του κτηρίου άρχισε το 1828 και συνεχίζεται ως και σήμερα.

4.2.Θέση, Διάταξη και Πύλες εισόδου

Η Αλάμπρα, βρίσκεται στη κορυφή του λόφου al sabika, την αριστερή όχθη του ποταμού Daro στα ανατολικά της πόλης απέναντι από την περιοχή Αλμπαιθιν (Albaizin). Η στρατηγική της θέση από την οποία ελέγχεται όλη η πόλη και ο κάμπος της Γρανάδας μας οδηγεί στη σκέψη ότι υπήρχαν παλαιότερες κατασκευές από την άφιξη των μουσουλμάνων.

Αρχικά ισχυροποιήθηκε το παλαιό τμήμα της Αλκαθάμπα και κτίστηκε ο **Πύργος της Σκοπιάς** (torre de la vella) και της τιμής, μεταφέρθηκε νερό από τον ποταμό Daro, κτίστηκαν αποθήκες και άρχισε η κατασκευή του παλατιού. Στο χτίσιμο των τοίχων που συνέχισαν ο Μοχάμεντ ο δεύτερος και ο τρίτος αποδίδονται τα δημόσια λουτρά και η μεθκίτα πάνω στην οποία κτίστηκε η σημερινή εκκλησία της Santa Maria. Στον Mohament V οφείλουμε τη συντριπτική πλειοψηφία των κατασκευών της Αλάμπρα που φτάνουν ως την εποχή μας.

Ο **Πύργος της Δικαιοσύνης** (Torre de la Justicia), αρχική είσοδος της Αλάμπρα, κατασκευάστηκε από τον Γιουσούφ Α' το 1348

Η Αλάμπρα μοιάζει με πολλά Χριστιανικά φρούρια με την τριπλή διάταξή της, το κάστρο, το παλάτι και την οικιστική πτέρυγα των υποτελών. Η **Αλκαζάμπα** (alcazaba) ή φρούριο, το παλαιότερο τμήμα της, είναι κτισμένο στην απομονωμένη και απόκρημνη πλευρά η οποία τερματίζει το πλάτωμα στα βορειοδυτικά. Περιλαμβάνει επιβλητικά εξωτερικά τείχη, πύργους και προμαχώνες. Στον πύργο της, που ονομάζεται Torre de la Vela, ύψους 25 μέτρων, υψώθηκε πρώτη φορά η σημαία του Φερδινάνδου και της Ισαβέλλας στις 2 Ιανουαρίου 1492, σε ένδειξη της κατάκτησης της Γρανάδας από τους Ισπανούς. Τον 18ο αιώνα προστέθηκε ένας πυργίσκος που περιείχε μία μεγάλη καμπίνα, ο οποίος και αναστηλώθηκε το 1881, μετά από ένα χτύπημα κεραυνού. Πέρα από την Αλκαθάμπα βρίσκεται το παλάτι των Μαυριτανών βασιλιάδων, η Αλάμπρα καθεαυτή και στη συνέχεια η **Αλάμπρα Άλτα** (Alhambra Alta, Πάνω Αλάμπρα), που προοριζόταν για αξιωματούχους και αυλικούς.

Η πρόσβαση από την πόλη στο πάρκο της Αλάμπρα γίνεται από την **Πύλη των Ροδιών** (Puerta de las Granadas), μια αψίδα θριάμβου που χρονολογείται από τον 15ο αιώνα. Η απότομη ανηφορική διαδρομή οδηγεί προς την κύρια πύλη της Αλάμπρα, περνώντας δίπλα από τη Στήλη του Καρόλου Ε' (Pillar of Charles V), ένα σιντριβάνι που ανεγέρθηκε το 1554. Η πύλη αυτή, που ονομάζεται **Πύλη της Δικαιοσύνης** (Puerta Judiciaria), μία επιβλητική καμάρα σε σχήμα πέταλου που καλύπτεται από ένα τετράγωνο

πύργο, χρησιμοποιήθηκε από τους Μαυριτανούς ως ανεπίσημο δικαστήριο. Το **Χέρι της Φατιμά** (mano de Fátima), με δάχτυλα τεντωμένα ως φυλακτό ενάντια στο κακό μάτι, είναι χαραγμένο στην εξωτερική πλευρά πάνω από την πύλη. Ένα κλειδί, σύμβολο της εξουσίας, βρίσκεται χαραγμένο στην αντίστοιχη πλευρά στο εσωτερικό. Ένα στενό πέρασμα οδηγεί στην **Πλατεία των Δεξαμενών** (Plaza de los Aljibes), ένα ανοικτό χώρο που χωρίζει την Αλκαθάμπα από το Μαυριτανικό παλάτι. Στα αριστερά του περάσματος υψώνεται ο **Πύργος του Κρασιού** (Torre del Vino), κτισμένος το 1345, που χρησιμοποιήθηκε τον 16ο αιώνα ως κελάρι..

4.3.Βασιλικό σύμπλεγμα

Το **Βασιλικό Σύμπλεγμα** (Complejo real) αποτελείται από τρία κύρια τμήματα. Το **Μεχουάρ** (Mexuar), το **Σεράλλο** (Serallo) και το **Χαρέμι** (Harem).

Το πρώτο σαλόνι από το οποίο εισέρχεται κάποιος στο παλάτι ονομάζεται mexuar, **Αίθουσα της δικαιοσύνης** όπως γράφει σε μερικές αραβικές επιγραφές, «Αν ζητάς δικαιοσύνη θα σου αποδοθεί». Στο βάθος υπάρχουν παράθυρα σε μια μικρή αίθουσα όπου μάλλον θα ήταν προσευχητήριο, και από όπου έχουμε μια πανέμορφη θέα του Αλμπαιθίν, της παλιάς Αραβικής Γρανάδας. Τυπικά σπιτάκια, εκκλησίες που πριν ήταν τζαμιά και στενά σοκάκια του μεσαίωνα. Δίπλα στο Albaycin είναι το Sacromonte, η τρωγλοδυτική τσιγγάνικη συνοικία με τα προστατευτικά τείχη της μεσαιωνικής Γρανάδας. Από μία μικρή τετράγωνη πύλη και διαδρόμους εισέρχεται κανείς σε μια μεγάλη παραλληλόγραμμη αυλή με πισίνα και σειρές από μυρτιές. Εδώ ήταν οι δημόσιοι χώροι, το επίσημο μέρος του παλατιού.

Εικόνα 5: Αναπαράσταση του ουρανού σε οροφή, Αλάμπρα

Στο βορινό σημείο της αυλής είναι το σαλόνι του θρόνου - σαλόνι των πρεσβευτών που ψηλά τελειώνει σε αμυντικό πύργο. Η οροφή του σαλονιού είναι ξύλινη και αναπαριστάει τον Αραβικό ουρανό. Μεγάλα παράθυρα ανοίγουν προς την ανατολή, δύση και βορρά προσφέροντας μια μοναδική πανοραμική άποψη της Γρανάδας.

Όλοι οι τοίχοι είναι επικαλυμμένοι και διακοσμημένοι με στόκο και γύψο κατεργασμένο όπου ακόμα διακρίνονται τα χρώματα της Αλάμπρας το κόκκινο, μπλε, πράσινο και χρυσαφί. Όλα τα παράθυρα είχαν πολύχρωμα, κρύσταλλα προσδίδοντας μια ατμόσφαιρα σεβασμού και μυστηρίου στην αίθουσα.

(web:Γρανάδα)

Το Μεχουάρ είναι λιτό σε διακόσμηση και περιελάμβανε τους λειτουργικούς χώρους για τη διεξαγωγή εμπορικών και διοικητικών εργασιών. Τα ταβάνια, τα πατώματα και τα διακοσμητικά είναι φτιαγμένα από σκουρόχρωμο ξύλο και έρχονται σε αντίθεση με τους λευκούς, γύψινους, τοίχους. Το Σεράλλο, κατασκευασμένο κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Γιουσούφ του 1ου, τον 14ο αιώνα, περιλαμβάνει το Patio de los Arrayanes. Τέλος, το Χαρέμι είναι εξίσου περίτεχνα διακοσμημένο και περιλαμβάνει τα διαμερίσματα για τις συζύγους και τις ερωμένες των Αράβων μοναρχών. Περιλαμβάνει ένα λουτρό με τρεχούμενο, ζεστό και κρύο, νερό, μπάνια καθώς και νερό υπό πίεση για λούσιμο. Τα λουτρά ήταν ανοικτά στα στοιχεία της φύσης, ώστε να επιτρέπεται ο αέρας και το φως στο χώρο. Το Χαρέμι περιέχει ακόμα αναπαραστάσεις ανθρώπινων μορφών, κάτι το οποίο είναι απαγορευμένο από τον Ισλαμικό νόμο. Κατά πάσα πιθανότητα Χριστιανοί καλλιτέχνες ανέλαβαν να σχεδιάσουν τα έργα που τοποθετήθηκαν στο παλάτι και οι ανεκτικοί Μουσουλμάνοι ηγεμόνες επέτρεψαν την παραμονή των έργων.

4.3.1 Μορφή-ύφος δωματίων

Παρά τη μακρά εγκατάλειψη, τους βανδαλισμούς και, σε κάποιες περιστάσεις, τη λανθασμένη ανακαίνιση που υπέστη η Αλάμπρα, παραμένει ένα τυπικό δείγμα μουσουλμανικής τέχνης στα τελευταία στάδιά της επί Ευρωπαϊκού εδάφους, σχετικά ανεπηρέαστη από τις Βυζαντινές επιρροές που παρατηρούνται στη Μεζκίτα (Mezquita) της Κόρδοβα. Η πλειοψηφία των κτιρίων των παλατιών είναι, στο επίπεδο του εδάφους, τετραγωνισμένα με όλα τα διαμερίσματα να έχουν πρόσβαση σε ένα κεντρικό αίθριο.

Η Αλάμπρα έφτασε στο σημερινό της μέγεθος απλά με τη σταδιακή προσθήκη νέων τετραγωνισμένων κτισμάτων, σχεδιασμένων με την ίδια αρχή, διαφοροποιούμενα όμως σε διαστάσεις και ενωμένα μεταξύ τους με μικρότερα δωμάτια ή διαδρόμους. Οι προσθήκες στην Αλάμπρα είναι ανάλογες των διαφορετικών Μουσουλμάνων ηγεμόνων που έζησαν

σε αυτή. Όμως κάθε νέο τμήμα που προστίθεντο ακολουθούσε την ιδέα του «παραδείσου επί της Γης». Οι δίοδοι με τις κολώνες, τα σιντριβάνια με το τρεχούμενο νερό και οι λίμνες χρησιμοποιήθηκαν για να προσθέσουν στην αισθητική και λειτουργική πολυπλοκότητα. Σε κάθε περίπτωση, το εξωτερικό αφέθηκε κενό και λιτό. Ο άνεμος και ο ήλιος εισέρχονται ανεμπόδιστα. Τα χρώματα που κυρίως χρησιμοποιήθηκαν είναι το μπλε, το κόκκινο και το χρυσαφί κίτρινο, αν και σήμερα είναι κάπως ξεθωριασμένα από το πέρασμα του χρόνου και στην έκθεση στα στοιχεία της φύσης.

4.3.2 Διακόσμηση

Η τέχνη μέσα στα διαμερίσματα ενσωμάτωσε το μικρό εναπομείναν ποσοστό της Μαυριτανικής κυριαρχίας στην Ισπανία, συνδυασμένο με την τελευταία σημαντική περίοδο της Ανδαλουσιανής τέχνης, η οποία είχε απομονωθεί μέσα στο μικρόκοσμο της Γρανάδας. Παγιδευμένοι χωρίς τις επιρροές από την Ισλαμική ενδοχώρα, οι καλλιτέχνες αναπαρήγαγαν αδιάκοπα τα ίδια σχέδια και μοτίβα, δημιουργώντας ένα νέο ύφος το οποίο εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Νασιδών.

Εικόνα 6: Χρήση αραβικών διακοσμητικών μοτίβων σε κήπο στην Χενεραλίφε

Κολώνες και διακοσμητικά οροφής με τη μορφή σταλαγμιτών εμφανίζονται σε πολλά διαμερίσματα, ενώ το εσωτερικό πολλών παλατιών είναι διακοσμημένο με αραβουργήματα (arabesques) και καλλιγραφίες. Τα αραβουργήματα αποδίδονται, μεταξύ των άλλων βασιλέων, στους Γιουσούφ Α' (Yusef I), τον Μοχάμεντ Ε' (Mohammed V) και τον Ισμαήλ τον Α' (Ismail I).

Η διακόσμηση αποτελείται, κατά κανόνα, από συμβατικά διακοσμητικά στοιχεία σε σχήμα φύλλων, Αραβικές επιγραφές και γεωμετρικά σχήματα που πλέκονται σε αραβουργήματα (arabescos). Ζωγραφισμένα πλακάκια χρησιμοποιούνται κατά κόρον για την κάλυψη των τοίχων. Το σύμπλεγμα του παλατιού είναι κατασκευασμένο σε ύψος Μουδέχαρ (Mudéjar), το οποίο έχει ως χαρακτηριστικό την επαναφορά δυτικών στοιχείων με Ισλαμικές μορφές και υπήρξε αρκετά δημοφιλές κατά τη διάρκεια της Επανάκτησης.

4.4. Αίθουσες

Η Αίθουσα των Πρεσβευτών (Salón de los Embajadores) είναι η μεγαλύτερη στην Αλάμπρα και καταλαμβάνει ολόκληρο το Torre de Comares. Πρόκειται για μία τετράγωνη αίθουσα, με μήκος πλευράς 12 μέτρα, ενώ το μέγιστο ύψος, στο κέντρο του θόλου είναι 23 μέτρα. Αυτή ήταν η μεγάλη αίθουσα υποδοχής, με τον θρόνο του σουλτάνου τοποθετημένο απέναντι από την είσοδο. Σε αυτή ακριβώς την αίθουσα ο Χριστόφορος Κολόμβος έλαβε την υποστήριξη της Ισαβέλλας και του Φερδινάνδου να σαλπάρει για το Νέο Κόσμο. Τα πλακάκια στο δάπεδο είναι σχεδόν 1,2 μέτρα σε κάθε τους πλευρά και τα χρώματά τους εναλλάσσονται διαδοχικά. Πάνω τους έχουν ροδέλες οβάλ σχήματος με επιγραφές, διακοσμημένες με λουλούδια και φύλλα. Υπάρχουν εννέα παράθυρα, τρία σε κάθε πρόσοψη, ενώ το ταβάνι είναι διακοσμημένο, σε λευκό, μπλε και χρυσό χρώμα, με σχήματα που αναπαριστούν αστέρια, κορώνες και κύκλους. Οι τοίχοι είναι καλυμμένοι με γυψομαρμάρινα έργα τα οποία περιβάλουν πολλά αρχαία οικοδομήματα.

Κάθε αίθουσα του ανακτόρου έχει ιδιαίτερο ρυθμό διακόσμησης, χαρακτήρα και όνομα, όπως η **αίθουσα της Δικαιοσύνης** όπου φέρει ζωγραφιές επίχρυσες σε δέρμα, η **αίθουσα των δύο αδελφών**, μικρή τετράγωνη και θολωτή με δύο τεράστιους μαρμαρίνους σταλακτίτες. Πολύ σπουδαία επίσης είναι η **αίθουσα των Διβανίων** όπου γίνονταν οι γιορτές και οι χοροεσπερίδες. Εκτός όμως των αιθουσών του ανακτόρου αξίζει να σημειωθούν και άλλα οικήματα που βρίσκονται μέσα στην Αλάμπρα, όπως το μέγαρο του αρχιδικαστή, των πριγκίπων, του Καντίλ, της Μάγισσας, των Λογχών, του Οπλοστασίου,

των πτηνών, της πυριτιδαποθήκης, της Τιμής, των στρατώνων, των δεξαμενών, των κήπων και άλλων προσαρτημάτων επάλξεων και πύργων του κάστρου.

Η **Αίθουσα των Αμπενθερράχες** (Sala de los Abencerrajes) πήρε την ονομασία της από ένα θρύλο, σύμφωνα με τον οποίο ο πατέρας του Μπαομπντίλ (Boabdil), τελευταίου βασιλιά της Γρανάδας, έχοντας καλέσει τους αρχηγούς αυτής της οικογένειας σε δείπνο, τους κατακρεούργησε σε αυτή την αίθουσα. Πρόκειται για τετράγωνη αίθουσα με ψηλό θόλο και καφασωτά παράθυρα στη βάση του. Η οροφή είναι διακοσμημένη με μπλε, καφέ, κόκκινο και χρυσό, ενώ οι κολώνες που τη στηρίζουν σχηματίζουν αψίδες. Απέναντι από αυτή την αίθουσα είναι η **Αίθουσα των δύο Αδερφών** (Sala de las dos Hermanas), που ονομάστηκε έτσι από δύο λευκές μαρμάρινες πλάκες που είναι τοποθετημένες στο δάπεδο, διαστάσεων 50 επί 22 εκατοστών, που δεν έχουν ίχνος ελαττώματος ή ψεγαδιού. Στο μέσο της αίθουσας υπάρχει ένα σιντριβάνι και η οροφή, ένας κυψελοειδής θόλος με, κατά προσέγγιση, 5000 μικρές κυψέλες, διαφορετικές μεταξύ τους, είναι ένα εξαιρετικό δείγμα της αποκαλούμενης «**επικάλυψης με σταλαγμίτες**» (stalactite vaulting) των Μαυριτανών

4.5.Αίθρια

Οι κήποι της Γρανάδα αποτελούνται από μια σειρά αιθρίων (αυλές), ουρανοσκεπών, με έντονη την αίσθηση δροσερής αύρας, η οποία προέρχεται από τη χιονισμένη Σιέρα - Νεβάδα υποδέχοντας με αυτό τον τρόπο τον επισκέπτη της Alhambra. Κάθε μια από τις αυλές του, διατηρεί το δικό της χαρακτήρα, όπως ακριβώς συνέβαινε αιώνες πριν, αφού κάθε μια εξυπηρετούσε κάποιο σκοπό. Ωστόσο τα «υδάτινα μέρη» έχουν εξίσου σημαντικό ρόλο. Οι Άραβες, 6 αιώνες πριν, μετέφεραν νερό στην Alhambra με ένα σύστημα δεξαμενών και καναλιών, το οποίο χρησιμοποιείται ακόμα σήμερα. Στους κήπους της Γρανάδα, νερό βρίσκεται παντού: Πισίνες, τρεχούμενο σε κανάλια το οποίο μάλιστα φτάνει μέχρι τα δωμάτια του παλατιού.

Κύρια αυλή του ανακτόρου Αλάμπρα είναι το **Αίθριο με τις Μυρτιές** με μεγάλη δεξαμενή που αντικατοπτρίζει τα αραβουργήματα και τις επιγραφές των τοίχων που μέχρι σ' ένα ύψος φέρουν μωσαϊκά. Από εδώ εισέρχεται ο επισκέπτης στο Πύργο των πρεσβευτών με τις δύο πολυτελείς αίθουσες αφάνταστης διακόσμησης. Το δεύτερο διαμέρισμα του Ανακτόρου περιέχει το **Αίθριο των Λεόντων**, σχήματος ορθογωνίου με τοίχους ψηλούς, που πλαισιώνεται από στοές με μαρμάρινους κίονες χωρίς βάθρα και με λεπτά κιονόκρανα. Εξ αυτών, δύο συμπλέγματα προεξέχουν δημιουργώντας δύο τετράγωνα με θόλους σε μορφή ναϊσκων. Στο μέσον αυτής 12 μαρμάρινοι λέοντες

υποβαστάζουν μεγάλη δεξαμενή που συνδέεται με άλλες τέσσερις μικρότερες. Στο βάθος διακρίνονται μακρές σειρές αιθουσών με ανοικτές θύρες όπου και τα σκεπαστά λουτρά και χώροι καλλωπισμού της Βασίλισσας.

4.5.1 Αίθριο των Μυρτών

Η σημερινή είσοδος προς το Βασιλικό Σύμπλεγμα, είναι μία μικρή πόρτα από την οποία ξεκινά ένας διάδρομος που την συνδέει με το **Αίθριο των Μύρτων** (Patio de los Arrayanes). Ο σκοπός της μικρής αυτής λίμνης ήταν αφενός να δροσίσει το παλάτι, αλλά και να λειτουργήσει ως σύμβολο δύναμης. Επειδή υπήρχε συχνά έλλειψη νερού, η τεχνολογία που απαιτήθηκε ώστε οι λίμνες να διατηρούνται γεμάτες ήταν ακριβή και δύσκολη. Ο σκοπός των λιμνών ήταν να δημιουργήσουν στους ανθρώπους την εντύπωση ότι είχαν μαγικές ικανότητες, αφού ποτέ δεν εξατμίζονταν, και τον προδιαθέσουν θετικά

Εικόνα 7: Το Αίθριο των Μυρτιών, Αλάμπρα

Το Αίθριο των Μύρτων έχει 42 μέτρα μήκος και 22 μέτρα πλάτος. Στο κέντρο του βρίσκεται μία μεγάλη λίμνη, κατασκευασμένη στο μαρμάρινο δάπεδο, γεμάτη χρυσόψαρα και περιτριγυρισμένη από μυρτιές. Στην βόρεια και τη νότια πλευρά του αίθριου υπάρχουν διάδρομοι. Ο νότιος διάδρομος έχει ύψος επτά μέτρα και στηρίζεται από μία μαρμάρινη κιονοστοιχία. Από το αίθριο αυτό είναι ορατά τα τείχη του Torre de Comares, που

υψώνονται πάνω από την οροφή προς το Βορρά και αντανakλώνται στη λίμνη. για τον ηγέτη τους.

Ένα κανάλι, ευρύ όσο μια στέρνα, διαπερνάει την αυλή σε όλο της το μήκος. Κατά μήκος της αυλής βρίσκονται στοές. Σε κάθε άκρη του το κανάλι καταλήγει σε σιντριβάνι, ενώ κατά μήκος του βρίσκονται ευμεγέθεις φράχτες από μυρτιά.

4.5.2 Αίθριο των Λεόντων

Το Αίθριο των Λεόντων (Patio de los Leones) είναι ένα μακρόστενο αίθριο μήκους 35 μέτρων και πλάτους 20 μέτρων, που περιβάλλεται από ένα χαμηλό διάδρομο, η μία πλευρά του οποίου στηρίζεται από 124 λευκές μαρμάρινες κολώνες. Σε κάθε πλευρά του αίθριου υπάρχει και ένα κιόσκι, με περίτεχνα διακοσμημένους τοίχους και ελαφρά θολωτή οροφή. Το δάπεδο των διαδρόμων είναι στρωμένο με χρωματιστές πλάκες και οι κιονοστοιχίες με λευκό μάρμαρο.

FIG. 109. THE COURT OF THE LIONS, ALHAMBRA, GRANADA

Εικόνα 8: Η Αυλή των Λεόντων, Αλάμπρα

Οι τοίχοι, από ύψος ενάμιση μέτρου από το δάπεδο και πάνω, είναι καλυμμένοι με μπλε και κίτρινα πλακάκια, με πορσελάνινη μπλε και χρυσή μπορντούρα στην πάνω και κάτω πλευρά τους. Οι κολώνες που υποστηρίζουν την οροφή και τους διαδρόμους είναι ακανόνιστα τοποθετημένοι. Είναι διακοσμημένες με ποικιλία σχεδίων. Σε κάθε καμάρα

υπάρχουν ένα μεγάλο τετράγωνο με αραβουργήματα ενώ κάθε κίονας φέρει ένα τετράγωνο με λεπτοδουλεμένη διακόσμηση.

Το **μονοπάτι των λεόντων** έχει μια κυρίαρχη θέση στην ιστορία της ισπανομουσουλμανικής τέχνης. Κτίστηκε από τον Μοχάμεντ V στον 14ο αιώνα και πήρε το όνομα του από το διάσημο σιντριβάνι με το μαρμάρινο πίδακα που στηρίζεται από 12 λιοντάρια. Μέσω της όμορφης αραβικής περιγραφής που στολίζει τη βάση του σιντριβανιού περιγράφεται το ίδιο το σιντριβάνι. Το κεντρικό μονοπάτι είναι ορθογώνιο και οι τέσσερις του πλευρές περιτριγυρίζονται από στοές με δύο περίπτερα στις μικρότερες πλευρές, ενώ στις μεγαλύτερες πλευρές βρίσκονται δύο μεγάλα σαλόνια. Σχετικά με τη λειτουργία του υπάρχουν διάφορες υποθέσεις. Μερικοί ειδικοί θεωρούν ότι ήταν το πιο καλοδιατηρημένο σημείο της κατοικίας του σπιτιού που ίσως να αναπτύσσονταν η προσωπική ζωή των βασιλιάδων.

Εικόνα 9: Το μονοπάτι των Λεόντων, Αλάμπρα

Στο κέντρο του αίθριου βρίσκεται το **Σιντριβάνι των Λεόντων**, μία αλαβάστρινη λεκάνη που στηρίζεται πάνω σε δώδεκα μαρμάρινα λευκά λιοντάρια, που δεν σχεδιάστηκαν με γλυπτική ακρίβεια αλλά ως εμβλήματα δύναμης και θάρρους.

Στο Αίθριο των Λεόντων δεν υπάρχουν φυτά, άλλα εικάζεται ότι αρχικά υπήρχαν – λόγω της ύπαρξης των σιντριβανιών στις 4 άκρες τις αυλής. Εικάζεται ότι ήταν γεμάτος

ανθοφόρα φυτά και γρασίδι, «Horus inclusus» με αρωματικά πορτοκαλλόχρωμα άνθη που ήταν εγκατεστημένο σε γλάστρες. Το σύστημα αυτό συνεχώς αναζωογονείτο από το νερό που έπεφτε από το δωδεκάπλευρο σχηματισμό των liontariών, ένα σε κάθε πλαίσιο.

4.5.3 Αίθριο της Νταράχα

Εικόνα 10: Αίθριο της Νταράχα, Αλάμπρα

Ενώ μεγάλα τμήματα της Αλάμπρα αλλοιώθηκαν ή μεταμορφώθηκαν, η βλάστηση του **Αιθρίου της Νταράχα** (Patio de Daraxa) παρέμεινε ως είχε. Στο αίθριο υπάρχουν κυπαρίσσια, ακακίες, πορτοκαλιές και θάμνοι, που περιβάλλουν το κεντρικό σιντριβάνι. Στη βάση του σιντριβανιού είναι γραμμένο ένα ποίημα.

Εικόνα 11: Αίθριο της Νταράχα, Αλάμπρα

4.6. Άλλα αξιοθέατα

Άλλα αξιοθέατα της Αλάμπρα είναι το **Αίθριο του Συμβουλίου** (Patio del Mexuar), το **Αίθριο του Βεστιαρίου** (Patio de Daraxa) και το **Βεστιάριο της Βασίλισσας** (Peinador de la Reina), τα οποία έχουν παρόμοια αρχιτεκτονική και διακόσμηση. Το παλάτι και η Άνω Αλάμπρα περιέχουν επίσης λουτρά, κρεβατοκάμαρες και θερινά διαμερίσματα, ένας λαβύρινθος και θολωτοί τάφοι.

Η αυθεντική επίπλωση του παλατιού αναπαρίσταται από το **Βάζο της Αλάμπρα**, ένα δείγμα Μαυριτανικής κεραμικής τέχνης, που χρονολογείται από το 1320 και ανήκει στην πρώτη περίοδο της Μαυριτανικής πορσελάνης. Έχει ύψος 1,3 μέτρα με λευκή βάση και μπλε, λευκή και χρυσή επισμάλτωση.

Παρόλο που υπάρχουν αρκετά σιντριβάνια και τρεχούμενα νερά διάσπαρτα στην Αλάμπρα, κατέχουν εξέχουσα θέση στο **Παλάτι της Χενεραλίφε**.

4.7. Νερό και Αλάμπρα

Στην Αλάμπρα, το στοιχείο του νερού έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο και ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με την ίδια την κατασκευαστική του φιλοσοφία. Στο ύψος της αρχιτεκτονικής των Νασρίντ το νερό είναι πάντα παρόν.

Εικόνα 12: Χρήση του νερού για αντανάκλαση του περιβάλλοντος χώρου, Αλάμπρα

Αποτέλεσμα της υλοποίησης αυτού του σκεπτικού στην Αλάμπρα είναι ότι το νερό κυλά ήσυχα μέσα από μεγάλες στέρνες, σιντριβάνια και εκλεπτυσμένα μικρά υδραγωγεία ή ακόμα και περνά το κατώφλι των δωματίων.

Η κυρίαρχη ερμηνεία για την εμφανή κυριαρχία του τρεχούμενου νερού στην Αλάμπρα είναι ότι ο ανακουφιστικός ήχος του καθώς κυλά μέσα από κανάλια, σιντριβάνια και αναβρύσματα εύφραϊνε μελωδικά τα αυτιά των κατοίκων αυτής της παλατούπολης – οχυρού.

Άξιο αναφοράς είναι ότι η παλατούπολη της Αλάμπρα κατασκευάστηκε την ίδια περίοδο με το «βασιλικό υδραγωγείο» («Ασεκία Ρεάλ»), το οποίο τροφοδοτούσε με νερό που προερχόταν από τον ποταμό Δάρο. Το θαυμαστό έργο του εν λόγω υδραγωγείου άλλαξε ριζικά το τοπίο, μετατρέποντας τους μέχρι τότε ξηρούς λόφους σε καταπράσινους.

Παρόλο που η ροή ήταν συνεχής όλο το χρόνο, διάφορα συστήματα αποθήκευσης του νερού εξασφάλιζαν περαιτέρω την αδιάλειπτη παροχή του. Ζωήλατες αντλίες ανύψωναν το νερό, το οποίο και αποθηκευόταν σε δεξαμενές. Παράλληλα, συστήματα από υπόγειες στέρνες εξασφάλιζαν την παροχή του νερού στα λουτρά αλλά και στο σύνολο του πληθυσμού της παλατούπολης.

Έτσι, αδιαμφισβήτητο γεγονός είναι ότι στην παλατούπολη της Αλάμπρα το υδάτινο στοιχείο και η αρχιτεκτονική συνετέθησαν άριστα. Κατά την περίοδο των Νασιρίντ μάλιστα, οι μεγάλες στέρνες σταδιακά αντικατέστησαν τους αυλικούς κήπους. Αυτό έγινε τόσο για πρακτικούς λόγους, ώστε να δημιουργηθεί ένα δροσερό μικροκλίμα και να βελτιωθεί ο φωτισμός των δωματίων και των δρόμων με καμάρες, όσο και για αισθητικούς λόγους, ώστε οι αντανάκλασεις του νερού να προκαλούν ευχάριστη αίσθηση. Μάλιστα, οι ειδικοί συμπέραναν ότι ο σχεδιασμός ήταν τέτοιος ώστε ο ουρανός να αντανακλάται στα σιντριβάνια ουτως ώστε οι βασιλείς να μη χρειάζεται να κοιτούν προς τα πάνω για να τον αντικρίσουν.

Δύο ήταν οι τύποι των σιντριβανιών στην Αλάμπρα: Αυτά στο επίπεδο του εδάφους, και αυτά που ήταν υπερυψωμένα σε βάθρο. Η πλέον ενδιαφέρουσα σύναξη σιντριβανιών και μικρών καναλιών βρίσκεται, φυσικά, στο Αίθριο των Λεόντων.

(πηγή web:Κροντηράς)

4.8.Χενεραλίφε

Εικόνα 13: Χενεραλίφε, είσοδος

Το **Παλάτι της Χενεραλίφε** (ή Gíneralife, από το Μουσουλμανικό Jennat al Arif, "Κήπος του Άριφ" ή Κήπος του Αρχιτέκτονα) είναι μία έπαυλη που χρονολογείται στα τέλη του 13ου αιώνα, αλλά έχει αναστυλωθεί πολλές φορές. Οι κήποι της, με την περίφραξη από θάμνους, τα σπήλαια, τα σιντριβάνια και τις οδούς με τα κυπαρίσσια, πιστεύεται ότι διατηρούν τον αυθεντικό Μαυριτανικό χαρακτήρα. Η **Έπαυλη των Μαρτύρων** (Villa de los Mártires), στην κορυφή του όρους Μαουρόρ (Monte Mauror), τιμά με το όνομά της τους Χριστιανούς σκλάβους που εξαναγκάστηκαν να κτίσουν την Αλάμπρα και κρατούνταν σε υπόγεια κελιά. Οι **Άλικοι Πύργοι** (Torres Bermejas), επίσης στο όρος Μαουρόρ, αποτελούν δείγμα της Μαυριτανικής οχύρωσης, με υπόγειες υδροδεξαμενές, στάβλους και χώρους ενδιαίτησης για μία φρουρά 200 ανδρών. Επίσης, στη βάση του όρους Μαουρόρ ανακαλύφθηκαν αρκετοί Ρωμαϊκοί τάφοι, το 1829 και το 1857.

Πολύ κοντά στην Αλάμπρα, ακριβώς έξω από τα τείχη, βρίσκονταν η Χενεραλίφε, αυτό το μεγάλο περιβόλι, η ψυχαγωγία και η χαλάρωση των Χαλίφηδων της Γρανάδας. Ένας κήπος με λαχανικά, οπωροφόρα δέντρα και μυρωδιές από πορτοκαλιές και λεμονιές.

Εικόνα 14: Κήπος με οπωροκηπευτικά, Χενεραλίφε

Το οίκημα βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο της τοποθεσίας, σε μια πανέμορφη αυλή-κήπο με νερά και σιντριβάνια. Από εδώ έχουμε μια εξαιρετική θέα του παλατιού της Αλάμπρα, της αραβικής Γρανάδας, του Αλμπαιθίν και του Σακρομόντε.

Ο κήπος της Χενεραλίφε βρίσκεται μπροστά στη πύλη και μοιάζει από μακριά με μακρύ δρόμο με κυπαρίσσια. Μεταξύ του κυρίως οικήματος και των άλλων κτηρίων βρίσκεται ο **Κήπος του Καναλιού**. Στα ανατολικά, ο πνέοντας άνεμος μπροστά από το σπίτι δημιουργεί ένα σταθερό τοίχος για τις σειρές από μπορντούρες, οι οποίες φτάνουν μέχρι και το λόφο. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του κήπου είναι (όπως και το όνομα του υπονοεί) ότι το κανάλι τρέχει από το σπίτι στην πύλη, διαμέσου μιας θαυματικής κεντρικής γραμμής. Για να δώσουν στο υγρό μονοπάτι την αίσθηση ότι είναι ακόμη πιο δροσερό (σε θέα, ήχο, πραγματική θερμοκρασία), δημιούργησαν λεπτά καναλάκια νερού, τα οποία καταλήγουν πάλι στο κεντρικό κανάλι. Το αποτέλεσμα είναι πανέμορφο, ιδιαίτερα βλέποντας το από το σπίτι ενάντια στον ήλιο, όπου η πύλη με τη σκιά της λαμπιρίζει πάνω στο ποτάμι.

Εικόνα 15: Χενεραλίφε

Το πιο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του κήπου είναι το νερό που κατεβαίνει το κλιμακοστάσιο. Το κιγκλίδωμα του τελευταίου αποτελείται από πέτρινους τοίχους σκαλισμένους στη κορυφή για να σχηματιστεί ένα κανάλι από κοίλες αραβικές πλάκες κατά μήκους του οποίου το νερό γλιστρά γρήγορα. Αυτό το κλιμακοστάσιο είναι καλυμμένο από ένα πυκνό πλαίσιο από δάφνες και άλλα αειθαλή, που δια μέσου του φυλλώματος των περνάνε οι ακτίνες του ήλιου και πέφτουν πάνω στο νερό, καθώς αυτό τρέχει δια μέσου του κιγκλιδώματος και πηδάει στο σιντριβάνι. Το κλιμακοστάσιο αυτό έχει κρατήσει την αρχική του μορφή από την περίοδο των Αράβων.

Η καρδιά της Χενεραλίφε είναι ο **κήπος του Riyadh**. Έχει μήκος 40μ. και πλάτος 13μ., και διατρέχεται από αψιδωτά σιντριβάνια (μεταγενέστερες άλλα πολύ πετυχημένες προσθήκες). Επίσης, νερό ρέει μέσα σε ένα αυλάκι ανάμεσα σε λουλούδια και οπωροφόρα δένδρα. Στην άλλη μεριά υπάρχουν θεσπέσιες οδοντωτές αλαβάστρινες λεκάνες. Ολόκληρη η ιδέα αυτή αντιπροσωπεύει την κορυφή της αραβικής κηποτεχνίας. Το σχέδιο των σιντριβανιών και οι αλαβάστρινες λεκάνες τους, θυμίζουν κήπους της ανατολής, του Taj Mahal και τους υπέροχους κήπους του Kashmir.

Στη μια μεριά του Riyadh είναι μια σειρά από αψίδες οι οποίες κοιτούν προς τη πλούσια κοιλάδα της Γρανάδα, Πάνω από τον Κήπο του Riyadh υπάρχουν περισσότεροι κήποι διαμορφωμένοι σε επίπεδα, με παρτέρια με κλαδεμένα πλαίσια και με σιντριβάνια που έχουν λαξεμένες πέτρες.

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε το φυτικό υλικό που απαντάται στην Χενεραλίφε, θα ήταν το παρακάτω:

Ξεκινώντας από την είσοδο: αγγελική, τούγια, αμυγδαλιά, μπορντούρα από δεντρολίβανο, κυπαρίσσι, κισσός, εσπεριδοειδή(μανταρινιές), τριανταφυλλίες, βιβούρνο (και σαν μπορντούρα σε ένα μέρος της εισόδου)

4.9.Κηποτεχνία Αλάμπρας

Οι κήποι στην Αλάμπρα, όπως τους βλέπουν οι επισκέπτες σήμερα, είναι προϊόν μεταγενέστερης εξέλιξης. Ακολουθώντας την επανάκτησή της από τους Χριστιανούς, αφέθηκε σε μεγάλο βαθμό χωρίς να συντηρηθεί ή να αναπτυχθεί. Οι πρώτες προσπάθειες αναβίωσης της βλάστησής της ξεκίνησαν στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ενώ η τελευταία μεγάλη ανακατασκευή ξεκίνησε το 1993 υπό τον Rammon de Torres. Αυτός ο αρχιτέκτονας εισάγει μια νέα αντίληψη: του κήπου-περιβολιού. Γι' αυτό δημιούργησε επίπεδα, σηκώνοντας πέτρινους τοίχους που τα στηρίζουν.

Κυριαρχούμενη από μια αυστηρή και ίσως εξαναγκασμένη γεωμετρία, αυτή η νέα κηπουρική εισήγαγε τη συστηματική χρήση φυτών γνωστών στη μεσαιωνική εποχή, συνδυάζοντας διακοσμητικά και καρποφόρα δέντρα με αρωματικά φυτά(δεντρολίβανο, θυμάρι, φασκομηλιά, λεβάντα κ.α.)

Ο κήπος του Al-Mutasim που συναντάμε μέσα στο παλάτι, δεν γνωρίζουμε πως ακριβώς ήταν καθώς το ιδιωτικό αρχοντικό άλλαξε πολύ μεταγενέστερα. Πιθανότατα είχε μια συμμετρική διαρρύθμιση και μάλλον ακολουθούσε το μοντέλο των τελευταίων εσωτερικών αυλών του χαλίφη Madina al- Zahra, με ένα κεντρικό λιθόστρωτο που τελείωνε στην κάθε πλευρά σε μια μικρή καλλιεργημένη παραλληλόγραμμη επιφάνεια (alcorque) σαν αυτές που είχαν εύποροι της πόλης στις εσωτερικές αυλές των σπιτιών τους. Δύο περιμετρικά λιθόστρωτα ένωναν τις πλαϊνές μεγαλύτερης έκτασης επιφάνειας του κήπου.

Οι Μαυριτανοί ποιητές περιέγραψαν την Αλάμπρα ως το «μαργαριτάρι ανάμεσα στα σμαράγδια», αναφερόμενοι στο χρώμα των κτιρίων της και στα πλούσια δάση που τα περιέβαλαν. Το σύμπλεγμα του παλατιού σχεδιάστηκε με γνώμονα το ορεινό της περιοχής

και εφαρμόστηκαν πολλές μορφές τεχνολογιών. Το πάρκο (Alameda de la Alhambra), το οποίο είναι καλυμμένο με αγριολούλουδα και γρασίδι την άνοιξη, φυτεύτηκε από τους Μαυριτανούς με τριανταφυλλιές, πορτοκαλιές και μυρτιές. Χαρακτηριστικότερο όλων όμως είναι το πυκνό δάσος από Αγγλικές πελέες το οποίο πυκνώθηκε το 1812 από τον Δούκα του Ουέλλινγκτον (Duke of Wellington). Το πάρκο έχει πλήθος αηδονιών και συνήθως είναι πλημμυρισμένο με τον ήχο του τρεχούμενου νερού από τα πολυάριθμα σιντριβάνια και τους καταρράκτες. Αυτά τροφοδοτούνται από ένα αγωγό μήκους 12 χιλιομέτρων, ο οποίος συνδέεται με τον ποταμό Ντάρρο (Darro) στο μοναστήρι του Ιησού της Κοιλιάδας (Jesús del Valle), πάνω από τη Γρανάδα.

5 ΚΑΣΤΡΟ ΑΛΚΑΘΑΜΠΑ ΤΗΣ ΑΛΜΕΡΙΑΣ

Εικόνα 16: Πανοραμική όψη Κάστρου Αλκαθάμπα, Αλμερία

Το δεύτερο μεγάλο κάστρο-παλάτι που θα εξεταστεί είναι το παλάτι και οι κήποι της **Αλκαθάμπα** (Alcazaba) στην πόλη της Αλμερίας. Η Αλκαθάμπα είναι περισσότερο από ένα κάστρο, καλύτερα οχυρωμένη από μια κανονική περικλειστη πόλη. Περιείχε ό,τι χρειαζόταν οι Μαυριτανοί ηγεμόνες της περιοχής εντός των τειχών της. Παρόλο που σήμερα είναι κυρίως κήποι, όταν χτίστηκε μπορούσε να φιλοξενήσει μέχρι και 20.000 κατοίκους εντός των τειχών της, κάνοντάς την το 2ο μεγαλύτερο περικλειστο Μαυριτανικό οχυρό μετά την Αλάμπρα.

Το 955 ο 1ος Χαλίφης της Ανδαλουσίας, ο Αντμ αλ Ραχμάν 3ος ενέκρινε το χτίσιμο της Αλκαθάμπα, στον βράχο που επιβλέπει την Αλμερία και τον κόλπο της. Αυτό ήταν το έναυσμα για την εξέλιξή της ως εμπορικό και ναυτικό κέντρο της εποχής. Φτιαγμένο από μπλόκ αμμόπετρας, το κάστρο της Αλκαθάμπα λάμπει στον ήλιο.

Στο τέλος της Αλκαθάμπα είναι χτισμένο το πιο πρόσφατο χριστιανικό κάστρο, φτιαγμένο μετά την επανάκτηση της Αλμερίας. Αν και λιτό στις γραμμές του, το κάστρο αυτό έχει επιβλητικά **Μουδεχάρ** (Mudejar) χαρακτηριστικά. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει το αρχιτεκτονικό στυλ που εξέλιξαν οι Μαυριτανοί τεχνίτες που παρέμειναν στην περιοχή μετά την επανάκτησή της, και το οποίο στυλ έφερε την επιρροή των νέων Χριστιανών ηγεμόνων της περιοχής

(πηγή web: Almeria Wikipedia)

Εικόνα 17: Αλκαθάμπα, Αλμερία

5.1.1 Περιγραφή Αλκαθάμπα

Το μνημειακό συγκρότημα της Αλκαθάμπα χωρίζεται σε τρεις ενότητες: 2 ισλαμικού και 2 χριστιανικού σχεδιασμού. Η κυρίως πύλη της Αλκαθάμπα ανοίγει στον **Αντελαντάδα** (Adelantada), έναν πύργο που ενώνεται με την εξωτερική τειχοποιία μέσω μιας αψίδας, και στη συνέχεια στην **Πύλη της Δικαιοσύνης** (Puerta de la Justicia)

Εικόνα 18: Δεξάμενή νερού, Αλκαθάμπα

Η πρώτη ενότητα, αν και αρχικά ήταν χώρος κατοικιών, έχει διαμορφωθεί σε κήπους. Μαζί με τη διαμόρφωση των κήπων έγινε και αρχαιολογική ανασκαφή, που ανέδειξε ένα νεκροταφείο και μια στέρνα, απ' όπου οι κάτοικοι προμηθεύονταν νερό από βάθος 70μ.

Καθώς οι πολιορκίες ενδέχεται να κρατήσουν πολύ καιρό, η σημασία της στέρνας ήταν κεφαλαιώδης, και το μέγεθός της αντανakλούσε αυτή τη σημασία. Στο κέντρο του περιβάλλοντος, μιδα δεξαμενή με τρία τμήματα και οροφή από τούβλα μάζευε τα νερά που ανέβαζε ένας υδραυλικός τροχός. Το νερό, περνώντας από διαδοχικούς υπόγειους αγωγούς, έφτανε στο κεντρικό τμήμα της δεξαμενής. Η δεξαμενή είναι παραλληλόγραμμη (6μ*5μ), χωρισμένη σε τρία τμήματα, χωρισμένα με δύο θολωτές αψίδες, όλα κατασκευασμένα από τούβλο

Εικόνα 19: Στέρνα στην Αλκαθάμπα, Αλμερία

Στην αριστερή μεριά του συγκροτήματος βρίσκουμε το **Προπύργιο των Αρδεννών** (Baluarte del Saliente). Απο εκεί, προς τα βόρεια, βρίσκουμε τον χώρο ανάμεσα στην 1^η και τη 2^η ενότητα, το **Τοίχος του Κεριού** (Muro de la Vela). Από εκεί εισερχόμαστε στον χώρο του Παλατιού του Βασιλιά, δίπλα σε ένα δημόσιο χώρο όπου συνερχόταν η τοπική κυβέρνηση.

Εικόνα 20: Κλιμακοστάσιο με τρεχούμενο νερό, Αλκαθάμπα

Στην 3η ενότητα βρίσκεται το Κάστρο, στο μέσο του οποίου βρίσκεται μια στέρνα και μια αποθήκη. Δεξιά δεσπόζει ο **Πύργος της Κράτησης** (Torre del Homenaje), που έχει γοτθική πρόσοψη με το έμβλημα των Καθολικών Μοναχών.

(πηγή web:La Alcazaba)

5.1.2 Κήποι Αλκαθάμπα

Όταν άρχισε η ανακατασκευή του μνημείου, ο πρώτος περίβολος ήταν ένα μέρος άγονο με κάποια ελάχιστα σημάδια κάποιων παλιών κατασκευών, ένας χώρος κενός κατάλληλος για μια δημόσια χρήση. Στα τέλη της δεκαετίας του '40 οι κήποι οργανώνονται σαν συμπλήρωμα στη ζώνη των μνημείων. Αυτή η διάσπαρτη ζώνη δεν επιδεχόταν μια συνηθισμένη σχεδίαση, με δεδομένη τη στρατιωτική χρήση της και την τοπογραφία του εδάφους.

Εικόνα 21: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία

Έτσι τον αναμνηστικό χαρακτήρα του ανακατασκευασμένου κάστρου έπρεπε να τον ψάξουμε στο παράδειγμα της Αλάμπρα. Από τη μια πλευρά τα κανάλια που σκαρφαλώνουν στην πλαγιά και διατρέχουν τις πεζούλες δημιουργώντας πολύ μικρούς καταρράκτες στη Χενεραλίφε, από την άλλη οι κλειστοί γεωμετρικοί κήποι χωρισμένοι στα τέσσερα στο παλάτι Ναζαρί.

Εικόνα 22: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία

Όσο για το φυτικό υλικό, για να ταιριάζουν σε αυτούς τους μοναδικούς χώρους φυτεύτηκαν περισσότερες φραγκοσυκιές, οι οποίες επιτρέπουν τη μέγιστη οπτική επαφή από τα τείχη. Σύμφωνα με τις μελέτες του που τότε πραγματοποιούσε για τους κήπους της Γρανάδας, ο αρχιτέκτονας Πριέτο πρότεινε ένα μοντέλο με ρομαντική οπτική των ερειπίων και με μια κανονική, σχεδίαση των εσωτερικών αυλών. Μερικές συστάδες από πικροδάφνες και κυπαρίσσια καθώς και λίγα απομονωμένα πεύκα, συμπληρώνουν τη βλάστηση σε συγκεκριμένα σημεία, ενσωματώνοντας κάποια πράσινα στοιχεία στο ύψος.

Οι δρόμοι σχεδιάστηκαν σχηματίζοντας σκαλοπάτια μικρού ύψους, είτε χρησιμοποιώντας τούβλα κόκκινα και κίτρινα, είτε με ράμπες που είχαν απλά γεωμετρικά σχέδια με τούβλα και πλευρικά πεζούλια από πέτρα. Αυτοί οι διάδρομοι είχαν σαν άξονα τρία σιντριβάνια. Το πρώτο ήταν το “de los Cipreses” ή σιντριβάνι των κυπαρισσιών, κοντά στο El Saliente, που αναπαριστούσε ρομαντικά μοντέλα. Το δεύτερο ήταν γνωστό σαν “de la Culebra” ή σιντριβάνι του φιδιού, επειδή είχε ένα ψηφιδωτό σχέδιο, που πια δεν υπάρχει. Το τρίτο και πιο ψηλό λέγεται “de la Estrella” δηλαδή σιντριβάνι του αστεριού, του οποίου το αρχικό σχέδιο είχε δυο αστέρια με τούβλα κίτρινου και κόκκινου χρώματος και που σήμερα δεν υπάρχει.

Εικόνα 23: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία

Αν θέλαμε να κάνουμε μια σύνοψη του φυτικού υλικού που απαντάται στην Αλκαθάμπα, θα ήταν η εξής:

Είσοδος πηγαίνοντας για τα εισιτήρια: βουκαμβίλια, κυπαρίσσι, κάκτοι, τριανταφυλλίες, πικροδάφνες.

Μπαίνοντας: Γιακαράντα, τοίχοι από κυπαρίσσια, ποχέμια, λεβάντα, δεντρολίβανο,

Ανεβαίνοντας τις σκάλες: λεύκη αργυρόλευκη, αγγελική, σχίνος, χαρουπιές, μυρτιές, φοίνικες, κισσός (σκαρφαλώνει σε δένδρα, επίσης χρησιμοποιείτε ως εδαφοκάλυψη), τεύκριο, λαντάνα

Δεύτερη ενότητα: Πορτουλάκες, τεύκριο (χρήση ως χαμηλή μπορντούρα), πεύκο, ευκάλυπτος, στρελίτσες, μυρτιά (χαμηλή μπορντούρα), πικροδάφνες, φοίνικες, αλόη και αγγελικές σε δένδρα κουρεμένες σαν μανιτάρι.

Στα παρτέρια βρισκόταν τα παρακάτω: Μυρτιά, πικροδάφνη, λεβάντα, ορχιδέες, κάκτους, αγγελικές, Ιβίσκο, τριανταφυλλίες, αλόη, βουκαμβίλια, γκαζάνια, γεράνια, μαργαρίτες, νούφαρα, αγιόκλιμα, βιολέτες.

6 ΕΠΙΛΟΓΗ ΦΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από την πλούσιο και πολυσύνθετο φυτικό υλικό που χρησιμοποιείται στην Αλάμπρα και την Αλκαθάμπα, υπάρχουν πολλά είδη που χρησιμοποιούνται ή θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και στην Ελλάδα. Στο Κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια σταχυολόγηση αυτού του υλικού, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένους κανόνες και κριτήρια επιλογής. Το φυτικό υλικό που επιλέγεται παρατίθεται στην τελευταία παράγραφο του Κεφαλαίου, μαζί με τα χαρακτηριστικά του, τα πλεονεκτήματα και τις προϋποθέσεις για τη χρήση του.

6.1.Κυριότερες κατηγορίες

Το φυτικό υλικό που χρησιμοποιείται στην αρχιτεκτονική τοπίου μπορούν να ταξινομηθούν με διαφορετικούς τρόπους. Μια γενική ταξινόμηση, υποβοηθητική για τη διάκριση των χρήσεών τους, είναι η παρακάτω:

Το φυτικό υλικό μπορεί να ταξινομηθεί σε 7 μεγάλες κατηγορίες:

1. Δένδρα
2. Θάμνοι
3. Αναρριχώμενα
4. Αρωματικά
5. Ποώδη
6. Κωνοφόρα
7. Φοινικοειδή

Τα φυτά της κάθε κατηγορίας έχουν διαφορετική χρήση. Έτσι:

- Αν θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα φυσικό φράχτη, χρησιμοποιούμε κωνοφόρα (Λέυλαντ, Αριζόνα) ή θάμνους αν πρόκειται για χαμηλού ύψους φράχτη (Βιβούρνο, Λιγουστρού, Αγγελική, Φωτινιά)
- Αν θέλουμε να καλύψουμε συρματοπλέγμα, κάγκελο ή τοίχο, φυτεύουμε αναρριχώμενα (γιασεμί, αγιόκλημα, κισσό).
- Όταν θέλουμε να εντυπωσιάσουμε με κάποιο φυτό δίπλα σε πισίνα ή σε κάποιο ξεχωριστό σημείο, τότε φυτεύουμε φοινικοειδές (Χαμαίρωπας, Φοίνικας) ή κάποιο κωνοφόρο (Κέδρο, έλατο, Τάξος) ή κάποιο άλλο δένδρο (Μανόλια).

- Όταν θέλουμε να καλύψουμε μια πλαγιά για να εμποδίσουμε την διάβρωση του εδάφους, φυτεύουμε ποώδη εδαφοκαλυπτικά (Χλοοτάπητα, Γιουνίπερους)
- Για να δημιουργήσουμε σκιά σε ένα σημείο, φυτεύουμε Πλάτανο, Φλαμουριά, Πεύκο ή Σεκόια, αν πάλι θέλουμε να επωφεληθούμε και από τους καρπούς του δένδρου φυτεύουμε Μηλιά, Ροδακινιά ή Κερασιά.
- Για να δημιουργήσουμε βραχόκηπο, θάμνους ή κωνοφόρα, κυρίως Αγγελική, Ευώνυμο, Πυξάρι, Τούγια.
- Τέλος, εντυπωσιάζουμε ευχάριστα χρησιμοποιώντας φυτά αρωματικά (Μέντα, Δενδρολίβανο, Φασκόμηλο, Λεβάντα)

Είδος	Μέλη
ΔΕΝΔΡΑ:	α) Καλλωπιστικά : Πλατάνι, σφενδάμι, λεύκα, φλαμουριά, τζιτζιφιά, κέλτης (ή δένδρο του Ιούδα), σοφόρα, προύνος, κερλετόρια β) Καρποφόρα : Μηλιά, αχλαδιά, κυδωνιά, ροδακινιά, κερασιά, δαμασκηνιά, καρυδιά, αμυγδαλιά.
ΚΩΝΟΦΟΡΑ:	Λευλάντι, τούγια, κουκουναριά, Αριζόνα, λεμονοκυπάρισσος, κέδρος, κυπαρίσσι, σεκόια, έλατο, τάξος, χαμαικύπαρη.
ΑΝΑΡΡΙΧΩΜΕΝΑ:	Γιασεμί, αγιόκλημα, κισσός, αμπέλοψη, τριανταφυλλιά, κληματαριά, βουκαμβίλλια.
ΘΑΜΝΟΙ:	Λιγούστρο, Βιβούρνο, Φωτίνια, πυξάρι, αγγελική, ευώνυμο, βερβερίδα, καλλιστήμων, πικροδάφνη, κυδωνιάστρο, ναντίνα.
ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ:	Λιγούστρο, Βιβούρνο, Φωτίνια, πυξάρι, αγγελική, ευώνυμο, βερβερίδα, καλλιστήμων, πικροδάφνη, κυδωνιάστρο, ναντίνα.
ΦΟΙΝΙΚΟΕΙΔΗ:	Φοίνικας, Χαμαίρωπας, δράκαινα, πιτσάρδια, γιούκα, τσίκας.

Πίνακας 2: Σημαντικότερα Φυτά άνα κατηγορία για την αρχιτεκτονική τοπίου

6.2.Παράγοντες, χαρακτηριστικά και κριτήρια επιλογής

6.2.1 Παράγοντες που λαμβάνουμε υπόψη για το σωστό σχεδιασμό και κατασκευή ενός κήπου

Για τον σχεδιασμό και την κατασκευή ενός κήπου πρέπει να λάβουμε πολλούς παράγοντες υπόψη μας ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός του μελετητή. Αρχικά θα πρέπει να

δοθεί η μορφή και το στίλ του κήπου σύμφωνα πάντα με τις αισθητικές και λειτουργικές ανάγκες του χρήστη και τις οικονομικές του δυνατότητες. Κατά τη σύνταξη της μελέτης τα βήματα τα οποία πρέπει να ακολουθηθούν είναι τα εξής:

--Τοπογραφικό

--Χαρακτηριστικά της περιοχής

-Πρέπει να γνωρίζουμε αν ο κήπος είναι παραθαλάσσιος, πεδινός, ή βόρειος ώστε τα υλικά και τα φυτά που θα χρησιμοποιηθούν να είναι κατάλληλα της περιοχής.

-Η ηλιοφάνεια στην περιοχή ή οι πολλές βροχοπτώσεις μας καθορίζει τα είδη των φυτών που είναι κατάλληλα σε κάθε περίπτωση.

- Το είδος και τη φορά των ανέμων για την σωστή διάταξη των φυτεύσεων και το είδος των φυτών. Διαφορετική διάταξη θα υπάρχει σε μια πλαγιά όπου υπάρχουν βόρειοι άνεμοι, ώστε εκεί η φύτευση να εξουδετερώνει τους ανέμους και άλλη διάταξη θα υπάρχει παραθαλάσσια όπου χρειάζεται ανεμοφράκτης με ανθεκτικά φυτά στη θάλασσα.

--Σεβασμός στη φύση

Ο κήπος πρέπει να έχει τα περισσότερα από τα φυσικά στοιχεία της περιοχής για να συνδυάζεται το όλο τοπίο με τον κήπο. Διατηρούμε τα φυσικά στοιχεία ως έχουν και διαμορφώνουμε τον κήπο μας βάσει αυτών..

--Το κλίμα και το μικροκλίμα

Θα πρέπει να γνωρίζουμε τον γενικό τύπο του κλίματος της ζώνης που βρίσκεται η προς μελέτη περιοχή, κυρίαρχο ρόλο στην επιλογή των φυτών παίζουν οι θερμοκρασίες (μέγιστες και ελάχιστες), οι βροχοπτώσεις, οι χιονοπτώσεις, η ηλιοφάνεια, η σχετική υγρασία και οι άνεμοι.

--Εδαφος και το υπέδαφος

Από την ανάλυση του εδάφους μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για την μηχανική σύσταση του εδάφους, το PH, την περιεκτικότητα σε διάφορα στοιχεία (ασβέστιο), ώστε η επιλογή των φυτών να είναι κατάλληλη για τη συγκεκριμένη μελέτη. Αν η σύσταση του εδάφους είναι ακατάλληλη, τότε βελτιώνουμε ή το αντικαθιστούμε με το ήδη υπάρχον επιφανειακό χώμα από 30cm βάθος και πάνω.

--Η μορφή και η χρήση της κατοικίας

Αν είναι σύγχρονη κατοικία ταιριάζουν απλές γραμμές, αντίθετα από μια κατοικία κλασική στην οποία το σχέδιο του κήπου μπορεί να είναι πιο πολύπλοκο και με πιο αυστηρές καθορισμένες γραμμές.

--Το μέγεθος του κήπου

Ανάλογα με το μέγεθος του κήπου ο χαρακτήρας που θα δοθεί και η σύνθεση θα είναι εντελώς διαφορετική σε έναν μικρό (διαμορφώνεται πιο εύκολα σε σχέση με ένα μεγάλο) και σε έναν μεγάλο κήπο. Έτσι έχουμε:

Μικρός κήπος: Κάνουμε όσο το δυνατό λιγότερα χωρίσματα για να δείχνει ο κήπος μεγαλύτερος. Αν γίνεται το περιφράσσουμε με χαμηλό κιγκλίδωμα για να φαίνεται ανοιχτός με περισσότερο αέρα. Φυτεύονται λίγα φυτά μεγάλης ανάπτυξης που θα στηριχθούν στην πρόσοψη κατοικίας ή περιφερειακά. Τοποθετείται χλοοτάπητας και φυτεύονται λίγα ποώδη ανθοφόρα για να μην υπάρχει μονοτονία.

Μεσαίος κήπος: Εδώ υπάρχει όλη η άνεση και η δυνατότητα να δημιουργηθεί ένα ευχάριστο σύνολο και άνετα τοποθετημένο.

--Σημασία της λειτουργικότητας στον κήπο

Για την μετατροπή ενός υπό κατασκευή χώρου σε «λειτουργικό» χώρο, απαιτείται η εισαγωγή κατάλληλων φυσικών στοιχείων, ώστε οι άνθρωποι που το χρησιμοποιούν να νοιώθουν ευπρόσδεκτοι και άνετοι. Αυτό μπορεί να δημιουργηθεί μέσω της ανάπτυξης πιο αποτελεσματικών σχέσεων μεταξύ των στοιχείων του περιβάλλοντος και των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν μέρος στους χώρους

--Σημασία της παρατήρησης του χώρου

Παρατηρώντας τον τρόπο ζωής και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τους κήπους, μπορούμε να καταλάβουμε τι είναι αυτό που τους αρέσει και τι αυτό που τους απωθεί σε αυτούς τους χώρους. Έτσι είναι πιθανό να εκτιμήσουμε τα στοιχεία που κάνουν τον χώρο λειτουργικό και παράλληλα να ξεκαθαρίσουμε ποια στοιχεία λείπουν και ποια θα μπορούσαν να ενσωματωθούν για καλύτερη χρήση των συγκεκριμένων χώρων.

6.2.2 Κριτήρια επιλογής φυτικού υλικού

Για την σωστή επιλογή των φυτών στον κήπο λαμβάνονται υπόψη παράγοντες που έχουν σχέση με το οικολογικό περιβάλλον, με τη διαθεσιμότητά τους στην αγορά, με το εύρος του επιθυμητού οικονομικού κόστους τους και με την αισθητική τους αξία. Αφού ληφθούν υπόψη οι παραπάνω παράγοντες γίνεται αξιολόγηση των φυτών σαν αρχιτεκτονικά πλέον στοιχεία του σχεδίου και γίνεται χρήση των παρακάτω πρόσθετων κριτηρίων.

Το **σχήμα** είναι το βασικότερο γιατί αυτό κάνει την πρώτη και την μεγαλύτερη εντύπωση στον επισκέπτη. Σχετίζεται με την πυκνότητα βλάστησης, το μέγεθος και τον αριθμό των στελεχών και κλάδων, την θέση των φύλλων και το μέγεθός τους.

Το **χρώμα** τόσο με τα άνθη όσο και με τα φύλλα του φυτού. Τα άνθη είναι πιο εντυπωσιακά αλλά η περίοδος ανθοφορίας διαρκεί λιγότερο, δεν παύει όμως να αποτελούν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο μέσα σ' ένα κήπο και πόλο έλξης.

Η **υφή** των φύλλων είναι η εικόνα που λαμβάνεται από το φυτό και εξαρτάται από το μέγεθος των φύλλων, από το σχήμα, από την επιφάνεια πυκνότητα του φυλλώματος και γενικά από το είδος του φυτού (αειθαλές ή φυλλοβόλο).

Το **μέγεθος** και το **σχήμα** των ανθέων βοηθούν στην ολοκληρωμένη ανάδειξη της ομορφιάς του φυτού την εποχή ανθοφορίας.

Κλιματολογικές συνθήκες: Το κλίμα και συγκεκριμένα το μικροκλίμα της περιοχής που πρόκειται να εγκατασταθούν τα φυτά παίζει σημαντικό ρόλο στην τελική επιλογή των φυτών.

Υψόμετρο: Παίζει σημαντικό ρόλο αφού αρκεί να σκεφτούμε ότι δεν μπορούμε σε υψόμετρο θάλασσας να φυτέψουμε ένα έλατο και σε υψηλό υψόμετρο να τοποθετήσουμε θαλάσσια Πεύκη.

Οικιστικό περιβάλλον: Θα πρέπει τα φυτά που διαλέγουμε να έχουν τις κατάλληλες αντοχές με βάση την ατμοσφαιρική ρύπανση ή και επίσης να μην προκαλούν ρύπανση με την πτώση των καρπών ή των φύλλων.

Λειτουργικός σκοπός: Το κάθε φυτό το τοποθετούμε σε ένα συγκεκριμένο χώρο γιατί θα μας εξυπηρετεί σε κάτι π.χ. θα μας προσφέρει τη σκιά του, ή θα το χρησιμοποιήσουμε ως εδαφοκάλυψη.

Διαστάσεις του εκάστοτε χώρου: Θα πρέπει πάντα να σκεφτόμαστε τον όγκο και το ύψος που θα πάρουν τα φυτά στο τελικό τους στάδιο.

Εδαφικές συνθήκες: Τα χαρακτηριστικά του εδάφους και κυρίως του pH και η περιεκτικότητα σε Ca είναι πολύ βασικός παράγοντας για την επιτυχή ανάπτυξη των φυτών.

6.3.Σταχυολόγηση φυτικού υλικού από την Αλάμπρα και την Αλκαθάμπα

Πριν γίνει η συσχέτιση του φυτικού υλικού των κήπων των Αραβικών παλατιών της Ιβηρικής με το υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην Ελλάδα, είναι χρήσιμο να αναφερθεί η σημασία που δίνουν οι Ισπανοί στο αστικό και περιαστικό φυτικό περιβάλλον. Κάθε εποχή, οι Ισπανοί χρησιμοποιούν εποχιακά και πολυετή φυτά με σκοπό να ομορφύνουν τις πόλεις τους. Στην Αλμερία, όπου ο γράφων έχει προσωπική εμπειρία, το φθινόπωρο οι ντάλιες και οι σάλβιες και οι πετούνιες ήταν φυτεμένες σε όλη τη πόλη. Αργότερα, κοντά στα Χριστούγεννα, η ποινσέτια-αλεξανδρινό έχει την τιμητική της, αφού πλημμυρίζει με το κόκκινο χρώμα της τους δρόμους. Μαζί με αυτό, κυκλάμινα, κρόκοι και καλλωπιστικά λάχανα στολίζουν τις πλατείες και τα παρτέρια στις αυλές. Την άνοιξη όλα αυτά αντικαθίστανται με ανεμώνες και βιολέτες, ενώ το καλοκαίρι τα ηλιοτρόπια, τα γεράνια και ο κατιφές χαρίζουν το χρώμα τους.

Τα δέντρα που κυριαρχούν είναι αρκετά από τα φοινικοειδή (Τσίκας, Phoenix, κανάριοι), καθώς και οι μπανανιές. Επίσης, μεγάλες μανόλιες ομορφαίνουν τη πόλη. Τα λιγούστρα με τα πανέμορφα γυαλιστερά τους φύλλα, είναι φυτεμένα και περιποιημένα σε αρκετά σημεία της νότιας αυτής πόλης. Ιβίσκοι με κόκκινα και άσπρα άνθη, ακακίες Κωνσταντινουπόλεως (που χρησιμοποιούνταν ως μπορντούρες), μουριές, αρκετά εσπεριδοειδή, σεφλέρες και στερλίτσιες, λεβάντες, δεντρολίβανα πλάι σε σιντριβάνια δίνουν στην πόλη ένα παραμυθένιο ύφος.

6.3.1 Σύγκριση κλίματος Ισπανίας και Ελλάδας

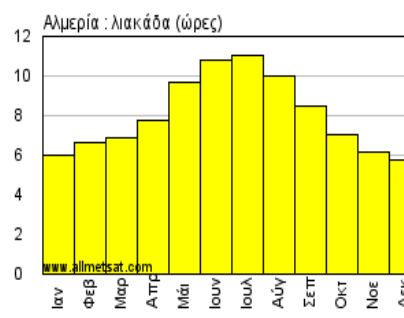
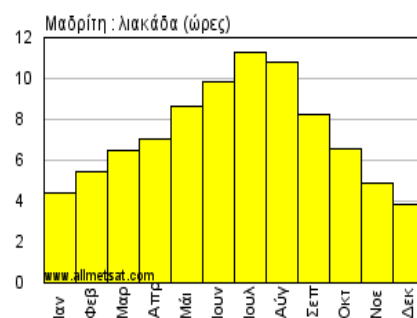
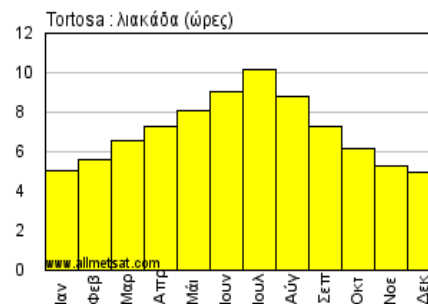
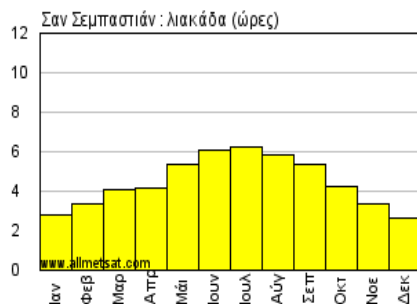
Η χλωρίδα της Ισπανίας λόγω της ποικιλίας της μορφολογίας του εδάφους και του κλίματος διαφέρει όχι μόνο κατά το ύψος αλλά και κατά περιοχές. Στις ορεινές περιοχές η χλωρίδα δεν είναι τόσο πλούσια λόγω της έλλειψης άφθονου ύδατος.

Στα βόρεια διαμερίσματα της χώρας η χλωρίδα είναι όμοια με της κεντρικής Ευρώπης ενώ η χλωρίδα των ανατολικών παραλίων είναι μεσογειακή. Τέλος, το νότιο τμήμα της περιλαμβάνει χλωρίδα της Βορείου Αφρικής όπου και απαντώνται φοίνικες, ζαχαροκάλαμα και εσπεριδοειδή.

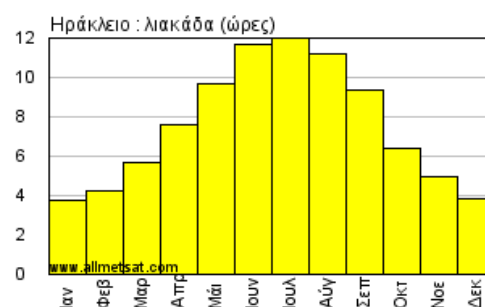
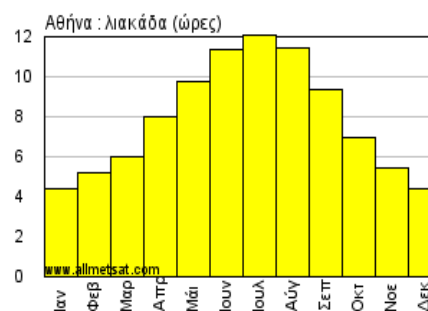
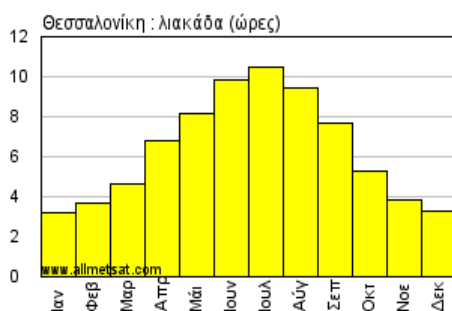
Όσον αφορά το κλίμα της χώρας, αυτό ποικίλει ανάλογα των περιοχών και του ύψους του εδάφους, παρουσιάζοντας έτσι μεγάλες διαφορές μεταξύ των περιφερειακών διαμερισμάτων. Γενικά είναι εύκρατο και έχει πάρα πολλές ομοιότητες με αυτό της Ιταλίας και της Ελλάδας με λιγότερες όμως βροχοπτώσεις. Η δε ξηρότητα που παρατηρείται σε διάφορες περιοχές είναι τόσο μεγάλη ώστε ένα μεγάλο τμήμα των

εδαφών της να μοιάζει με την περιοχή του αφρικάνικου όρους Άτλαντος. Έτσι, ενώ στη Μαδρίτη η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι $+14^{\circ}\text{C}$, η Σεβίλλη παρουσιάζει $+20^{\circ}\text{C}$.

Τα σχετικά διαγράμματα παρακάτω μας δείχνουν μια ενδεικτική εικόνα από τον μηνιαίο μέσο αριθμό ωρών ηλιοφάνειας ανά ημέρα που επικρατεί σε διάφορες πόλεις της Ισπανίας από το βόρειο τμήμα της έως το νότιο.

Μπορούμε επίσης να παρατηρήσουμε και τα αντίστοιχα διαγράμματα από την ελληνική γεωγραφική θέση έτσι ώστε να κατανοήσουμε τις ομοιότητες του κλίματος των δύο χωρών.

Μετά από τη παρατήρηση των διαγραμμάτων διαπιστώνουμε ότι ο μέσος όρος ηλιοφάνειας και στα δύο κράτη ξεπερνά τις 10 και φτάνει στις 12 ώρες τον Αύγουστο. Στην Ισπανία σχεδόν στο μεγαλύτερο μέρος της έχουμε αρκετή ηλιοφάνεια, πέρα από την περιοχή του San Sebastian η οποία βρίσκεται στα σύνορα με τη Γαλλία και οι βροχοπτώσεις είναι συχνότερες σε σχέση με την ηλιοφάνεια. Έτσι, και στην Ελλάδα το τμήμα το οποίο έχει λιγότερη ηλιοφάνεια φαίνεται πως είναι αυτό της Μακεδονίας.

Φυσικό επακόλουθο των ανωτέρω είναι ότι τα φυτά που μεγαλώνουν στη χώρα μας είναι φυτά τα οποία μπορούμε να τα συναντήσουμε και στους ισπανικούς κήπους, και αντίστροφα. Αυτό δεν σημαίνει ότι το χρησιμοποιούμενο φυτικό υλικό στους κήπους της Ιβηρικής είναι ταυτόσημο με το υλικό που χρησιμοποιείται στην Ελλάδα, άλλα ότι αναμένουμε σημαντικές ομοιότητες.

6.3.2 Επιλογή φυτικού υλικού από αραβικά κάστρα

Από τον φυτικό πλούτο των κάστρων επιλέχθηκαν είδη τα οποία:

- Μπορούν να ενταχθούν στο ελληνικό κλίμα
- Μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην κηποτεχνία
- Παρουσιάζουν ιδιαίτερο αισθητικό ή πρακτικό ενδιαφέρον

Πληροφορίες για το φυτικό υλικό αντλήθηκαν από (Καρράς & Καρρά, 2006), (Γκίζας, Καλλωπιστική Δενδροκομία, σημειώσεις, 1999), (Γκίζας, Θαμνώδη Καλλωπιστικά, σημειώσεις, 1999)

6.4.Ανάλυση φυτικού υλικού

6.4.1 Αειθαλείς θάμνοι:

Buxus sempervirens

Κοινή ονομασία: Πυξάρι

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος αργής ανάπτυξης με πλούσιο πυκνό γυαλιστερό φύλλωμα.

Καλλωπιστική αξία: Το πλούσιο και γυαλιστερό του φύλλωμα.

Απαιτήσεις: Πολύ ανθεκτικό στο κρύο και στο ασβέστιο. Προτιμά ημισκιερές θέσεις και ανέχεται τα αυστηρά και συχνά κλαδέματα.

Χρήσεις: Λόγω της αργής ανάπτυξης και του πυκνού φυλλώματος είναι κατάλληλο για μπορντούρες ή για δημιουργία φυτικών σχημάτων.

Εικόνα 24: Buxus sempervirens (Πυξάρι)

Κοινή ονομασία: Πυξάρι

Εικόνα 25: Hibiscus rosa-sinensis (Ιβίσκος ο Σινικός)

Hibiscus rosa-sinensis

Κοινή ονομασία: Ιβίσκος ο σινικός

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στην εντυπωσιακή, συνεχή ανθοφορία και στο πλούσιο, γυαλιστερό φύλλωμα του.

Απαιτήσεις: Απαιτεί συχνό πότισμα και γόνιμα δροσερά εδάφη. Ευαίσθητο στις χαμηλές θερμοκρασίες.

Χρήσεις: Σε περιοχές με ζεστό χειμώνα χρησιμοποιείται και για σχηματισμό

δεντροστοιχιών ενώ σε ψυχρές και ως γλαστρικό φυτό.

Laurus nobilis

Κοινή ονομασία: Δάφνη, βάγια

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος ή δέντρο μετρίου ή γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στο πλούσιο, βαθυπράσινο, αρωματικό φύλλωμα.

Απαιτήσεις: Αντέχει στη ξηρασία, στο κρύο και στο ασβέστιο. Αναπτύσσεται καλά τόσο στο κρύο όσο και στην ημισκιά.

Χρήσεις: Για δημιουργία φραχτών καθώς και για μπορντούρες η δημιουργία γεωμετρικών σχημάτων.

Εικόνα 26: *Laurus nobilis* (Δάφνη)

Εικόνα 27: *Myrtus communis* (Μυρτιά)

Κοινή ονομασία: Μυρτιά

Myrtus communis

Κοινή ονομασία: Μυρτιά

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στο εντυπωσιακό και αρωματικό φύλλωμα καθώς και στους καρπούς και την

πλούσια ανθοφορία του.

Απαιτήσεις: Πολύ ανθεκτικό. Ευδοκimeί σε όλους τους τύπους εδαφών καθώς και σε παραθαλάσσιες περιοχές.

Χρήσεις: Φυτεύεται σε ομάδες και σε

συνδυασμό με άλλα είδη κυρίως φυλλοβόλα. Κατάλληλο για σχηματισμό μπορντούρας καθώς και διαφόρων γεωμετρικών σχημάτων.

Nerium oleander

Κοινή ονομασία: Πικροδάφνη

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος μετρίου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στη πλούσια, συνεχή και εντυπωσιακή ανθοφορία

62 Εικόνα 28: *Nerium oleander* (Πικροδάφνη)

Απαιτήσεις: Πολύ σκληρό φυτό με μεγάλη ανθεκτικότητα στη ξηρασία, στους ανέμους, στα υφάλμυρα εδάφη και τη μόλυνση της ατμόσφαιρας.

Χρήσεις: Χρησιμοποιείται ως μοναχικό δέντρο εξαιτίας του μεγέθους της. Επίσης το συναντάμε και σε δεντροστοιχίες δρόμων.

Εικόνα 29: *Pittosporum tobira* (Αγγελική)

Pittosporum tobira

Κοινή ονομασία: Αγγελική, πιττόσπορο

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος με πλατιά σφαιρική κόμη μετρίου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στη μορφή του φυλλώματος, την ανθοφορία καθώς και τους καρπούς.

Απαιτήσεις: Αντέχει στην ημισκιά και στην ξηρασία. Πολύ ανθεκτικό στα

υδροσταγονίδια της θάλασσας καθώς και στη μόλυνση της ατμόσφαιρας.

Χρήσεις: Κατάλληλο για σχηματισμό μπορντούρας ή φραχτών.

Rosmarinus officinalis

Κοινή ονομασία: Δεντρολίβανο

Περιγραφή: αειθαλής θάμνος αργού ρυθμού ανάπτυξης

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται κυρίως στο πλούσιο και αρωματικό φύλλωμα και δευτερευόντως στα άνθη του.

Απαιτήσεις: Από τα πιο ανθεκτικά φυτά.

Αντέχει στη ξηρασία, στα ασβεστώδη, στα πετρώδη εδάφη καθώς και στις παραθαλάσσιες περιοχές.

Χρήσεις: Κατάλληλο για βραχόκηπους καθώς και για σχηματισμό μπορντούρας.

Εικόνα 30: *Rosmarinus officinalis* (Δεντρολίβανο)

6.4.2 Αειθαλή αναρριχώμενα:

Εικόνα 31: *Bougainvillea* (Μπουκαμβίλια)

Χρήσεις: Για κάλυψη τοίχων και φραχτών.

Araliaceae Hedera

Κοινή ονομασία: Κισσός

Περιγραφή: Αιθαλές φυτό, αυτοαναρριχώμενο.

Καλλωπιστική αξία: Το πλούσιο φύλλωμα του.

Απαιτήσεις: Σκιάφιλο,, αναπτύσσεται όμως καλά σε ηλιαζόμενες θέσεις καθώς και σε παραθαλάσσιες περιοχές.

Χρήσεις: Για κάλυψη τοίχων, βράχων, κορμών δέντρων καθώς και εδαφοκάλυψης.

Εικόνα 32: *Araliaceae Hedera* (Κισσός)

6.4.3 Αειθαλή Δέντρα:

Εικόνα 33: *Acacia cyanophylla* (Ακακία)

Bougainvillea

Κοινή ονομασία: Μπουκαμβίλια

Περιγραφή: Ακανθοφόρο, ξυλώδες, αναρριχώμενο φυτό.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στην εντυπωσιακή , μεγάλη και διαρκή ανθοφορία του.

Απαιτήσεις: Ευαίσθητη στο κρύο.

Προτιμά ηλιαζόμενες θέσεις. Χρειάζεται κλάδεμα αραίωσης.

Acacia cyanophylla

Κοινή ονομασία: Ακακία η κυανόφυλλη.

Περιγραφή: Δέντρο αιθαλές γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης με ανώμαλη σφαιρική επιφάνεια.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται κυρίως στο φύλλωμα του και στη πλούσια ανθοφορία του.

Απαιτήσεις: Ευδοκίμει σε ζεστά κλίματα καθώς δεν αντέχουν το κρύο.

Χρήσεις: Σε παραλιακές περιοχές. Επίσης χρησιμοποιείται ως δέντρο δεντροστοιχιών ή σε πυκνή διάταξη για σχηματισμό προστατευτικού φράχτη από τους θαλάσσιους ανέμους.

Magnolia grandiflora

Κοινή ονομασία: Μανώλια

Περιγραφή: Αειθαλές δέντρο, μετρίου μέχρι αργού ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Τα γυαλιστερά φύλλα καθώς και το πανέμορφο αρωματικό της άνθος.

Απαιτήσεις: Σε εδάφη στραγγερά, βαθιά με μικρή περιεκτικότητα σε ασβέστιο. Για ανθοφορία χρειάζεται τακτικές αρδεύσεις και λιπάνσεις.

Χρήσεις: Πολύ χρήσιμο δέντρο για τη συγκρότηση κήπων και παρκών. Τα άνθη της μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εντυπωσιακές συνθέσεις.

Εικόνα 34: *Magnolia grandiflora* (Μανώλια)

6.4.4 Κωνοφόρα:

Εικόνα 35: *Cupressus sempervirens* (Κυπαρίσσι)

Cupressus sempervirens

Κοινή ονομασία: Κυπαρίσσι

Περιγραφή: Κωνοφόρο δέντρο μετρίου ρυθμού ανάπτυξης.

Απαιτήσεις: Δεν αντέχει το πολύ κρύο ενώ έχει αντοχή στην ζέστη, ξηρασία και στα ασβεστώδη εδάφη.

Χρήσεις: Για σχηματισμό ανεμοφρακτών πολλά μαζί καθώς και χρήση ως μοναχικό.

Leyland cypress

Κοινή ονομασία: Λέυλαντ

Περιγραφή: Δέντρο αειθαλές, πολύ γρήγορης ανάπτυξης.

Απαιτήσεις: Πολύ ανθεκτικό που αναπτύσσεται εξίσου καλά σε ζεστά και ψυχρά κλίματα.

Χρήσεις: Κατάλληλο για σχηματισμό υψηλών φραχτών ή μπορντούρας.

Εικόνα 36: Leyland cypress (Λέυλαντ)

6.4.5 Φοινικοειδή:

Εικόνα 37: Washingtonia filifera (Ουασιγκτόνια)

Washingtonia filifera

Κοινή ονομασία: Ουασιγκτονία η νηματοφόρος

Περιγραφή: Φοινικόδες δέντρο ύψους 15 έως 20 μέτρα.

Απαιτήσεις: Αναπτύσσεται γρήγορα στα στραγγερά εδάφη όταν λιπαίνεται και ποτίζεται κανονικά. Είναι ευαίσθητη στο ασβέστιο.

Phoenix canariensis

Κοινή ονομασία: Φοίνικας ο Κανάριος

Περιγραφή: Δέντρο με υψηλό, ισχυρό κυλινδρικό κορμό που φτάνει σε ύψος έως και τα 20μέτρα.

Απαιτήσεις: Σε θερμοκρασίες κάτω των -6 ζημιώνεται.

6.4.6 Φυλλοβόλοι Θάμνοι:

Εικόνα 39: Cydonia japonica ή Henomeles lagenaria (Τσιντόνια)

θέσεις καθώς και γόνιμα χωρίς πολύ ασβέστιο εδάφη. Αντέχει το κρύο.

Χρήσεις: Ως μοναχικό ή σε μικρές ομάδες μέσα σε χλοοτάπητες που σχηματίζουν ανθικές κηλίδες.

Κοινή ονομασία: Τριανταφυλλιά

Εικόνα 38: Phoenix canariensis (Φοίνικας)

Cydonia japonica ή Henomeles lagenaria

Κοινή ονομασία: Τσιντόνια

Περιγραφή: Φυλλοβόλος θάμνος με όρθια κόμη που σιγά σιγά γίνεται σφαιρική. Μετρίου ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στην πολύ εντυπωσιακή ανθοφορία που εκπύσσεται πάνω στα γυμνά κλαδιά.

Απαιτήσεις: Σε δροσερές, ηλιαζόμενες

Εικόνα 40: Τριανταφυλλιά

Κατηγορία: Θαμνώδες με μεγάλα τριαντάφυλλα(υβρίδια τσαγιού)

Περιγραφή: Είναι η ομάδα που παράγει τα καλύτερα δρεπτά άνθη.

Χρήσεις: Φυτεύονται σε παρτέρια, επίσης μπορούν να χρησιμοποιήσουν μπορντούρες.

6.4.7 Φυλλοβόλα δέντρα:

Εικόνα 41: *Bauhinia variegata* (Ποχέμια)

Bauhinia variegata

Κοινή ονομασία: Ποχέμια

Περιγραφή: Μικρό δέντρο, ημιαειθαλής κανονικού ρυθμού ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στην εντυπωσιακή ανθοφορία καθώς και στο πλούσιο εντυπωσιακό του φύλλωμα.

Απαιτήσεις: Γενικά ανθεκτικό φυτό. Αντέχει την ατμοσφαιρική ρύπανση αλλά

είναι ευαίσθητο στους παγετούς.

Χρήσεις: Ιδανικό για κήπους με τροπικό

στυλ.

Cercis silicuastrum

Κοινή ονομασία: Κουτσουπιά

Περιγραφή: Φυλλοβόλο δέντρο μετρίου ρυθμού ανάπτυξης, μεσαίου μεγέθους.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στη πρόωγη, ζωηρόχρωμη ανθοφορία που παρουσιάζεται επί των γυμνών κλαδιών και διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα.

Απαιτήσεις: Φυτό ανθεκτικό στο κρύο, στα ασβεστώδη και ξηρά εδάφη. Προτιμά δροσερά κλίματα και ηλιαζόμενες θέσεις.

Χρήσεις: Είναι πολύτιμο δέντρο για δημιουργία δεντροστοιχιών παρκών και δρόμων.

Εικόνα 42: *Cercis silicuastrum*
(Κουτσουπιά)

Εικόνα 43: *Jacaranta acutifolia* (Γιακαράντα)

Jacaranta acutifolia

Κοινή ονομασία: Γιακαράντα

Περιγραφή: Φυλλοβόλο δέντρο ταχείας ανάπτυξης.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στο ωραίο φύλλωμα και στη πλούσια ανθοφορία που έχει ασυνήθιστο χρώμα.

Απαιτήσεις: Προτιμά γόνιμα στραγγερά εδάφη. Ανέχεται τα ασβεστώδη εδάφη και τις συνθήκες της πόλης. Ευαίσθητη στον

παγετό.

Χρήσεις: Ως μοναχικό δέντρο κυρίως αλλά και ως δεντροστοιχίες στις πόλεις.

6.4.8 Φυλλοβόλα αναρριχώμενα:

Ampelopsis quinquefolia

Κοινή ονομασία: Αμπέλοψη η πεντάφυλλη

Περιγραφή: Αυτοαναρριχώμενο φυλλοβόλο φυτό με πολλούς μακριούς βλαστούς.

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στο πλούσιο φύλλωμα και στον εντυπωσιακό

χρωματισμό που παίρνει το φθινόπωρο.

Απαιτήσεις: Ανθεκτικό στο κρύο και στην

ημισκιά. Χρειάζεται αραίωμα λόγω της πλούσιας βλάστησης.

Εικόνα 44: *Ampelopsis quinquefolia* (Αμπέλοψη)

Χρήσεις: Κάλυψη τοίχων, κορμών δέντρων και προσόψεων κτιρίων.

Wisteria sinensis

Κοινή ονομασία: Ουιστέρια

Περιγραφή: Φυλλοβόλο αναρριχώμενο με μεγάλου μήκους περιστρεφόμενους βλαστούς.

Εικόνα 45: *Wisteria sinensis*

Καλλωπιστική αξία: Οφείλεται στη πλούσια ανθοφορία.

Απαιτήσεις: Αντέχει στο κρύο και δεν χρειάζεται ιδιαίτερες φροντίδες. Προτιμά ηλιαζόμενες θέσεις. Ευαίσθητη στο ασβέστιο.

Χρήσεις: Για κάλυψη φραχτών καθώς και ως αναρριχώμενο σε κίосκια για σκίαση.

6.4.9 Ποώδη:

Mathiola incana

Κοινή ονομασία: Βιολέτα

Περιγραφή: Μέσης ανάπτυξης αλλά εξαρτάται και από την ποικιλία.

Απαιτήσεις: Προτιμά βαθιά και πλούσια εδάφη με καλή αποστράγγιση. Ανθίζει σε ημισκιερά και ηλιόλουστα εδάφη.

Χρήσεις: Ανάλογα την ποικιλία, για μπορντούρες ή κηλίδες. Επίσης κατάλληλο για φυτοδοχεία.

Εικόνα 46: *Mathiola incana* (Βιολέτα)

Εικόνα 47: *Demorphoteca sinuate* (Διμορφοθήκη)

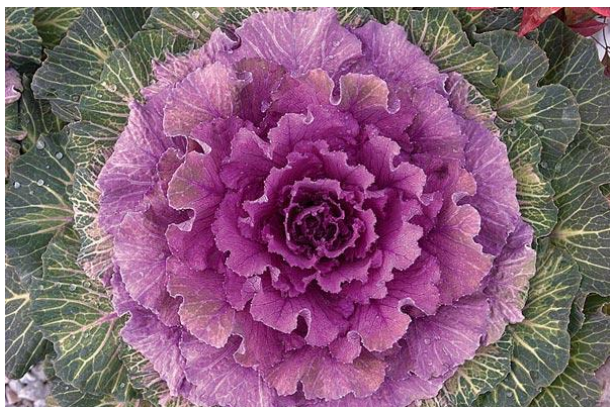
Demorphoteca sinuate

Κοινή ονομασία: Διμορφοθήκη

Περιγραφή: Πολυετές που χρησιμοποιείται ως σκληρό ή απαλό ετήσιο. Χαμηλή ή μέση ανάπτυξη.

Απαιτήσεις: Προτιμά ηλιόλουστα εδάφη με καλή στράγγιση.

Χρήσεις: Ιδανικό για παραθαλάσσιες τοποθεσίες. Χρήση επίσης ως εδαφοκάλυψη, για χαμηλές μπορντούρες καθώς και για βραχόκηπους.

Εικόνα 48: *Brassica oleracea* (καλλωπιστικό λάχανο)

Απαιτήσεις: Προτιμά ηλιόλουστες θέσεις και πλούσια εδάφη. Το βασικό πλεονέκτημα είναι η αντοχή του στο ψύχος.

Χρήσεις: Φυτό κατάλληλο για μπορντούρες και παρτέρια που μπορούν να φυτευτούν σε σχέδια.

Εικόνα 49: Viola (Πανσές)

Viola

Κοινή ονομασία: Πανσές

Περιγραφή: Σκληρό ετήσιο ,χαμηλής ανάπτυξης που αναπτύσσεται περισσότερο κατά πλάτος.

Απαιτήσεις: Προτιμά πλούσια και ηλιόλουστα εδάφη. Το έδαφος πρέπει να έχει λιπανθεί πριν τη φύτευση του.

Αντέχει στο κρύο και όχι τη πολύ ζέστη.

Χρήσεις: Από τα πλέον δημοφιλή ετήσια!

Χρήση ως ανθησμένες κηλίδες καθώς και για ανθικά σχέδια όπως και μπορντούρες.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Εικόνα 1: Χάρτης των περιοχών των Μαυριτανών στην Ιβηρική Χερσόνησο (πηγή:).....	12
Εικόνα 2: Παλάτι Γιαφαρίγια (Jafariya) των Μουραμπίτουμ στη Σαραγόσα (πηγή: Nicolle & McBride, 2001)	13
Εικόνα 3: Τετραμερής διάταξη Ισλαμικού κήπου	23
Εικόνα 4: Πανοραμική όψη του Παλατιού του Φίλιππου του 5ου, Αλάμπρα	26
Εικόνα 5: Αναπαράσταση του ουρανού σε οροφή, Αλάμπρα.....	30
Εικόνα 6: Χρήση αραβικών διακοσμητικών μοτίβων σε κήπο στην Χενεραλίφε.....	32
Εικόνα 7: Το Αίθριο των Μυρτιών, Αλάμπρα	35
Εικόνα 8: Η Αυλή των Λεόντων, Αλάμπρα	36
Εικόνα 9: Το μονοπάτι των Λεόντων, Αλάμπρα.....	37
Εικόνα 10: Αίθριο της Νταράχα, Αλάμπρα.....	38
Εικόνα 11: Αίθριο της Νταράχα, Αλάμπρα.....	38
Εικόνα 12: Χρήση του νερού για αντανάκλαση του περιβάλλοντος χώρου, Αλάμπρα.....	39
Εικόνα 13: Χενεραλίφε, είσοδος	41
Εικόνα 14: Κήπος με οπωροκηπευτικά, Χενεραλίφε.....	42
Εικόνα 15: Χενεραλίφε	43
Εικόνα 16: Πανοραμική όψη Κάστρου Αλκαθάμπα, Αλμερία	46
Εικόνα 17: Αλκαθάμπα, Αλμερία.....	47
Εικόνα 18: Δεξαμενή νερού, Αλκαθάμπα	47
Εικόνα 19: Στέρνα στην Αλκαθάμπα, Αλμερία	48
Εικόνα 20: Κλιμακοστάσιο με τρεχούμενο νερό, Αλκαθάμπα	49
Εικόνα 21: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία.....	50
Εικόνα 22: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία.....	51
Εικόνα 23: Κήποι Αλκαθάμπα, Αλμερία.....	52
Εικόνα 24: <i>Buxus sempervirens</i> (Πυξάρι).....	63
Εικόνα 25: <i>Hibiscus rosa-sinensis</i> (Ιβίσκος ο Σινικός)	63
Εικόνα 26: <i>Laurus nobilis</i> (Δάφνη)	64
Εικόνα 27: <i>Myrtus communis</i> (Μυρτιά)	64
Εικόνα 28: <i>Nerium oleander</i> (Πικροδάφνη).....	64
Εικόνα 29: <i>Pittosporum tobira</i> (Αγγελική)	65
Εικόνα 30: <i>Rosmarinus officinalis</i> (Δεντρολίβανο)	65
Εικόνα 31: <i>Bougainvillea</i> (Μπουκαμβίλια)	66

Εικόνα 32: <i>Araliaceae Hedera</i> (Κισσός)	66
Εικόνα 33: <i>Acacia cyanophylla</i> (Ακακία)	66
Εικόνα 34: <i>Magnolia grandiflora</i> (Μανώλια).....	67
Εικόνα 35: <i>Cupressus sempervirens</i> (Κυπαρρίσι)	67
Εικόνα 36: <i>Leyland cypress</i> (Λέυλαντ).....	68
Εικόνα 37: <i>Washingtonia filifera</i> (Ουασινγκτόνια)	68
Εικόνα 38: <i>Phoenix canariensis</i> (Φοίνικας)	69
Εικόνα 39: <i>Cydonia japonica</i> ή <i>Henomeles lagenaria</i> (Τσιντόνια)	69
Εικόνα 40: Τριανταφυλλιά	69
Εικόνα 41: <i>Bauhinia variegata</i> (Ποχέμια)	70
Εικόνα 42: <i>Cercis silicuastrum</i> (Κουτσουπιά)	70
Εικόνα 43: <i>Jacaranta acutifolia</i> (Γιακαράντα).....	71
Εικόνα 44: <i>Ampelopsis quinquefolia</i> (Αμπελόψη)	71
Εικόνα 45: <i>Wisteria sinensis</i>	71
Εικόνα 46: <i>Mathiola incana</i> (Βιολέτα).....	72
Εικόνα 47: <i>Demorphoteca sinuate</i> (Διμορφοθήκη).....	72
Εικόνα 48: <i>Brassica oleracea</i> (καλλωπιστικό λάχανο).....	72
Εικόνα 49: <i>Viola</i> (Πανσές).....	73

Πίνακας 1: Χρονολόγιο παρουσίας Μαυριτανών στην Ιβερική χερσόνησο (πηγή: Nicolle & McBride, 2001).....	11
Πίνακας 2: Σημαντικότερα Φυτά άνα κατηγορία για την αρχιτεκτονική τοπίου.....	54

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Ο ρόλος του νερού.* (n.d.). Από:Φίλοι του Ισλαμικού Πολιτισμού:
<http://www.islamfriends.gr/water.asp>
- *Ο ρόλος του νερού.* (n.d.). Από:Φίλοι του Ισλαμικού Πολιτισμού:
<http://www.islamfriends.gr/water.asp>
- *Τα 7 θαύματα του μεσαιωνικού κόσμου.* (n.d.). Από:Διαπολιτισμικό Σχολείο Σαπών:
http://dim-sapon.rod.sch.gr/diafora/7thaymata/mesaionas.htm#_6._O_ΦΑΡΟΣ_ΤΗΣ_ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙ_ΑΣ_
- Γκίζας, Γ. (1999). *Θαμνώδη Καλλωπιστικά, σημειώσεις.* Άρτα: ΤΕΙ Ηπείρου.
- Γκίζας, Γ. (1999). *Καλλωπιστική Δενδροκομία, σημειώσεις.* Άρτα: ΤΕΙ Ηπείρου.
- Καρράς, Γ., & Καρρά, Α. (2006). *Ετήσια Πολυετή και βολβώδη.* Αθήνα: ΑΓΡΟΤΥΠΟΣ.
- *Αλάμπρα.* (n.d.). Από:Βικιπεδία:
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%AC%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1>
- *Γρανάδα.* (n.d.). Από:Κύκλος Travel: www.kyklostravel.com/content/view/35/31
- Κροντηράς, Ι. (n.d.). *Το υδάτινο στοιχείο στην Αλάμπρα.* Από:Περιοδικό Θερμουδραυλικός: <http://www.thermoydravlikos.gr/article.php?ID=107>
- *Arabic Geometry.* (n.d.). Από:catnaps.org:
<http://www.catnaps.org/islamic/geometry.html>
- *Islamic Design.* (n.d.). Από:catnaps.org:
<http://www.catnaps.org/islamic/islagard.html>
- *Islamic Gardens in Spain.* (n.d.). Από:Gardenvisit.com:
http://www.gardenvisit.com/history_theory/library_online_ebooks/ml_gothein_history_garden_art_design/islamic_gardens_spain#Cordova
- *La Alcazaba.* (n.d.). Από:Portal for Andalusia's museums:
http://www.juntadeandalucia.es/cultura/museos/CMAAL/index.jsp?redirect=S2_3_2.jsp&lng=en
- Lewis, B. (1993). *Οι Άραβες στην Ιστορία.* Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη.
- Nicolle, D., & McBride, A. (2001). *The Moors, the islamic west: 7th to 15th centuries AD.* Oxford, UK: Osprey Publishing.

- Rodinson, M. (1980). *Οι Άραβες*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- *The Alhambra garden*. (n.d.). Από:Gardenvisit.com:
http://www.gardenvisit.com/history_theory/library_online_ebooks/ml_goethein_history_garden_art_design/alhambra_islamic_garden